

Hukuk Fakültesi Dergisi
Ankara Hacı Bayram Veli University
Faculty of Law Review

ISSN: 2651-4141 e-ISSN: 2667-4068
Cilt / Volume 30 Nisan / April 2026 Sayı / No. 2

**KAMBIYO SENETLERİNDE BEDEL KAYDININ LEHTAR
TARAFINDAN TALİLİ**

THE BENEFICIARY'S MODIFICATION OF THE VALUE CLAUSE IN
BILLS OF EXCHANGE

Ali Altan MİRİ*

ÖZET

Çalışma, Türk hukukunda kambiyo senetlerinde yer alan bedel kayıtlarının hukuki etkilerini ve uygulamada ortaya çıkan “talil” kavramını incelemektedir. Bedel kayıtları, kambiyo senedinin soyutluk ilkesini zedelemeyen, temel hukuki ilişkiye yalnızca zayıf bir gönderme içeren, ihtiyari nitelikteki açıklamalardır. Yargıtay içtihatlarında şekillenen talil kavramı ise, senette yer alan bu kayıtlara aykırı beyanda bulunulması anlamına gelmekte ve özellikle lehtar tarafından yapılan talil, ispat yükünün lehtara geçmesine neden olmaktadır. Oysa kambiyo senetleri, normal koşullarda alacaklıya ispat kolaylığı sağlayan ve borç ilişkisini soyutlaştıran bir araçtır. Ancak talil hâlinde, lehtar, kambiyo senedine rağmen iddiasını yazılı delille ispatlamak zorunda kalmakta, bu durum da senedin sağladığı ispat avantajını ortadan kaldırmaktadır. Çalışmada savunulan görüşe göre, mevcut uygulama alacaklı aleyhine orantısız sonuçlar doğurmakta ve kambiyo senetlerinin temel ispat işlevini zayıflatmaktadır. Bu bağlamda, bedel kayıtlarının gerçek hukuki niteliğinin tespitiyle talil uygulamasının yol açtığı hakkaniyete aykırı

* **Dr. Arş. Gör.**, Gaziantep Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku Anabilim Dalı/GAZİ-ANTEP, E-Posta: alialtanmiri@gmail.com, **ORCID:** 0000-0001-7423-9194, **DOI:** 10.34246/ahbvuhfd.1758935.

- **Atıf Şekli/Cite As:** Miri, Ali Altan, “Kambiyo Senetlerinde Bedel Kaydının Lehtar Tarafından Talili”, HBV-HFD, 2026, C. 30, S. 2, s. 1201-1239.
- **İntihal/Plagiarism:** Bu makale intihal programında taranmış ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir./This article has been scanned via a plagiarism software and reviewed by at least two referees.

sonuçların giderilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kambiyo senedi, Bedel kaydı, Talil, İspat yükü, Soyutluk ilkesi.*

ABSTRACT

This study examines the legal implications of value clauses, Malen (for goods) and Nakden (for cash), in Turkish commercial law governing bills of exchange, as well as the judicially developed doctrine of talil (modification). Value clauses, while optional, refer to the underlying transaction without compromising the abstract and negotiable nature of the bill. However, when the beneficiary asserts a claim inconsistent with the value clause, courts may invoke “talil”, deeming the clause as modified. This shifts the burden of proof to the beneficiary, who must then substantiate their claim with written evidence, thereby undermining the bill’s abstract evidentiary character. The study critiques this practice as unfairly disadvantaging the beneficiary and eroding the fundamental evidentiary role of negotiable instruments. It argues that value clauses should be regarded purely as informational notations, not as legally binding qualifiers that alter evidentiary standards. Given that such clauses often arise from the performance of existing contracts, treating them as proof-shifting mechanisms is both doctrinally and practically flawed. The author advocates for limiting their legal significance to preserve the integrity of bills of exchange.

Keywords: *Bill of Exchange, Value clause, Modification (talil), Burden of proof, Principle of abstraction.*

EXTENDED ABSTRACT

This study explores the legal effects of value clauses (“malen” – for goods, and “nakden” –for cash) in Turkish commercial law, particularly as they pertain to bills of exchange and the concept of “talil” (modification), which has developed through the Turkish Supreme Court jurisprudence. It addresses how these optional clauses affect the abstract nature of negotiable instruments and their evidentiary function in commercial transactions.

Value clauses are voluntary annotations that indicate the underlying transaction of the bill of exchange without undermining its abstract character. These clauses act as weak, implicit references to the foundational legal relationship between the drawer and the beneficiary. According to prevailing doctrine, as long as such annotations remain sufficiently general and avoid

specific details of the underlying transaction, they do not compromise the negotiability or commercial character of the instrument. The abstraction principle (Abstraktionsprinzip) requires bills of exchange to remain independent from the underlying obligations, thereby ensuring their utility and ease of circulation in commerce.

The concept of talil, developed through case law, refers to statements that contradict or deviate from the value clause indicated on the bill. This doctrine has had significant implications for the allocation of the burden of proof. When a beneficiary asserts a position inconsistent with a value clause—for instance, claiming that a bill marked “nakden” was actually issued for goods or services—Turkish courts treat this as a modification of the clause, thereby shifting the burden of proof onto the beneficiary.

Ordinarily, bills of exchange provide beneficiaries with an abstract evidentiary advantage, allowing them to rely on the instrument alone without having to prove the validity or existence of the underlying legal relationship. This abstraction is a core feature that enhances the instrument’s utility in commercial practice. However, where a beneficiary asserts a position contrary to the value clause, courts require the beneficiary to substantiate their claims with written evidence, thereby depriving them of the evidentiary advantages associated with negotiable instruments.

Judicial practice regarding bilateral talil (modification), where both parties’ claims conflict with the clause, has been inconsistent. Generally, courts continue to place the burden of proof on the debtor in such cases, though without a coherent doctrinal framework. In certain cases of bilateral modification, courts have treated the drawer’s statement as not constituting a modification, thereby granting an advantage to the drawer.

The study critiques the prevailing jurisprudential approach, contending that it imposes undue burdens on the beneficiary and erodes the fundamental evidentiary function of bills of exchange. It argues that value clauses should be understood merely as informational notations reflecting the underlying transaction, rather than as binding contractual terms capable of altering the evidentiary character of the bill. As unilateral declarations by the drawer, these clauses primarily fulfill administrative and accounting functions, without entailing substantive legal effects.

Further, the research emphasizes that value clauses are often inserted during the performance phase of pre-existing obligations, not during contract

formation. Accordingly, treating the beneficiary's statements about the nature of the transaction as new factual claims requiring proof is inconsistent with civil procedure principles, which generally do not reallocate evidentiary burdens based on the legal characterisation of admitted facts. The study also identifies practical issues with current judicial practice. In complex commercial settings, value clauses may be erroneously recorded due to misunderstanding or oversight. A rigid application of the talil doctrine may penalize parties who provide truthful clarifications while incentivizing silence or concealment—ultimately undermining transparency and legal certainty.

The article advocates for a reformed legal approach: value clauses should be restricted to their informational function and should not affect the principle of abstraction or shift the burden of proof. This interpretation preserves the evidentiary strength of bills of exchange while acknowledging the practical realities of commercial documentation. The study concludes that current judicial practices regarding modification undermine both legal certainty and commercial efficiency. Value clauses should function as neutral annotations that link the bill to its background without entailing adverse legal consequences on the beneficiary who may truthfully disclose transaction details. The proposed reform ensures consistency with the foundational role of bills of exchange as reliable evidentiary instruments in commercial practice.

GİRİŞ

Kambiyo taahhüdü, sebebe bağlı olmayan bir hukuki işlemdir. Bu nedenle senedin düzenlenmesine yol açan temel ilişki, kambiyo taahhüdünün bir unsuru veya tamamlayıcı parçası olarak görülmez. Kayıtsız ve şartsız bir bedel ödenmesi vaadini içeren kambiyo senetlerinde, soyutluk ilkesi gereği, senedin hangi temel ilişkiye dayanarak düzenlendiği senet üzerinde yer almaz ve senedin geçerliliği bu ilişkiye bağlı değildir. Bu ilke sayesinde kambiyo senedi hızlı ve güvenilir biçimde tedavül edebilmekte; böylece ticari hayatta güvenin artmasına hizmet etmektedir.

İspat soyutluğu gereği, kambiyo senedinin lehtarı, senedin düzenlenmesine neden olan ilişkiyi ya da bu ilişkinin gerçekleştiğini kanıtlamak zorunda değildir. Buna karşılık düzenleyen, borcun mevcut olmadığını veya sonradan ortadan kalktığını ileri sürüyorsa, bu durumu kesin delillerle ispatlamak durumundadır.

Kambiyo taahhüdünün kayıtsız ve şartsız olma niteliğine zarar vermemek kaydıyla, kambiyo senetlerine ihtiyari nitelikte bazı kayıtların

eklenmesi mümkündür. Her ne kadar Kanun'da düzenlenmemiş olsalar da özellikle “nakden” ve “malen” gibi taraflar arasındaki temel ilişkiye temas eden ihtiyari kayıtlara uygulamada sıklıkla rastlanmaktadır. *Bedel kaydı* olarak da anılan bu kayıtların temel ilişkiyle kurdukları ilginin sınırlı olması dolayısıyla soyutluk ilkesinin zarar görmeyeceği anlayışı öğretti ve uygulamada hâkimdir. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarında da “*temel borç ilişkisinin bir sözcükle senede yansıtılması*” geçerli kabul edilmektedir¹. Ancak belirtmek gerekir ki bedel kaydının bulunmaması, senedin geçerliliği açısından herhangi bir sakınca doğurmadığı gibi, aslında kambiyo taahhüdünün soyutluk ilkesine de daha uygundur.

Bu çalışmada, bedel kayıtlarının düzenleyen tarafından her zaman doğru biçimde tespit edilip edilmediği ve tarafların gerçek iradesini ne ölçüde yansıttığı noktasında ciddi şüpheler bulunduğu kanaatine ulaşılmıştır. Zira kambiyo senetlerinde yer alan bedel kayıtlarının, senedin soyutluk ilkesini koruyabilmesi için belirli ölçüde genelleştirilmesi gerekmektedir. Ne var ki bu zorunluluk, tarafların gerçek iradelerinin senede yansıtılmasını güçleştirmekte; özellikle karmaşık temel ilişkilerin doğru ve eksiksiz biçimde ifade edilmesini engellemektedir. Diğer yandan, özü itibarıyla bir hukuki nitelendirme faaliyeti olan bedel kaydının tespitinde tarafların hataya düşmesi her zaman mümkündür.

Uygulamada, soyut nitelikteki kambiyo senetlerine konulan bedel kayıtları yalnızca geçerli kabul edilmekle kalmamakta; çoğu halde temel borç ilişkisini doğru yansıtma kabiliyeti bulunmayan bu kayıtlara, özellikle senedin lehtar bakımından önemli hukuki sonuçlar bağlanmaktadır. Nitekim bedel kaydından farklı beyanda bulunan senet lehtar aleyhine, yalnızca ispat yükünün ters çevrilmesiyle yetinilmemekte; ayrıca lehtardan, temel ilişkiyi talil eden beyanı doğrultusunda alacağını kesin delillerle ispat etmesi beklenmektedir. Bu yaklaşımın, kambiyo senetlerinde soyutluk ilkesi ve ispat rejimi bakımından ne ölçüde isabetli olduğu ise tartışmaya açıktır.

Kambiyo senetleri, sıkı şekil kurallarına tâbi, soyut nitelikte ve mümkün olduğunca tek tip olmaları amaçlanan kıymetli evraklardır. Bu çerçevede, Kanun'da öngörülme ve sınırlı da olsa temel hukuki ilişkiye gönderme yapan bedel kayıtlarının, kambiyo hukukunun temel ilkeleriyle ne ölçüde bağdaştığı tartışmalıdır. Uygulamada, bu kayıtlara amaçlarını aşan

¹ YHGK, T. 04.03.2015, E. 2013/1409, K. 2015/885 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde eski tarihli kararlar için bkz. Gürbüz, s. 608 vd.

ölçüde hukuki sonuçlar atfedildiği; özellikle bedel kaydının talil edilmesi durumunda, senet lehtarını aleyhine ispat yükü bakımından son derece ağır sonuçlar ortaya çıktığı gözlemlenmektedir. Lehtarın temel ilişkiye dair dürüst açıklamalarının ‘aleyhe ikrar’ sayılarak ispat yükünü tersine çevirmesi, dürüst alacaklıyı usulî bir tuzağa itmekte ve dürüstlüğü cezalandıran bir mekanizmaya dönüşmektedir. Bu çalışma, söz konusu uygulamayı eleştirel bir bakışla incelemeyi ve bedel kayıtlarının kambiyo hukuku ilkeleri karşısındaki konumunu yeniden değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın ilk bölümünde, bedel kayıtlarının anlamı ve hukuki niteliği ile bu kayıtların lehtar tarafından talil edilmesi hâlinde öğretide ve uygulamada benimsenen yaklaşımlar ele alınmaktadır. İkinci bölümde ise bedel kayıtlarına mevcut uygulamada atfedilen hukuki sonuçların kambiyo hukukunun temel ilkeleriyle bağdaşmadığı ileri sürülerek, bu kayıtlara neden ihtiyatla yaklaşılması gerektiği teorik ve pratik boyutlarıyla ortaya konulmaktadır.

Bedel kaydı tüm kambiyo senedi türleri bakımından geçerli kabul edilmekle birlikte, bu kaydın en sık rastlandığı kambiyo senedi türü bonodur. Matbu olarak temin edilebilen bonolarda, çekten farklı olarak temel ilişkiye dair boşlukların bulunması, bedel kayıtlarına daha sık yer verilmesine yol açmaktadır. Poliçenin uygulamada oldukça sınırlı bir kullanım alanına sahip olduğu dikkate alındığında, bedel kayıtlarının başlıca kullanım alanının bono olduğu söylenebilir. Bu nedenle çalışmada özellikle bonoya ilişkin uygulamalar değerlendirilmektedir.

Temel hukuki ilişkiye gönderme yapan bedel kaydının, olası hukuki sonuçları da kural olarak temel ilişkinin tarafları arasında görülecektir. Bu sebeple de çalışmada düzenleyen ile borçlu ve lehtar ile alacaklı aynı anlama gelecek şekilde kullanılmaktadır.

I. ÖĞRETİ VE UYGULAMADA BEDEL KAYDININ TALİL EDİLMESİNE BAĞLANAN SONUÇLAR

A. Bedel (Değer) Kayıtları

Bedel kaydı, temel olarak kambiyo senedini düzenleyen ile lehtar arasındaki bedel ilişkisini konu alan ve senet üstünde gösterilen bir ibaredir².

---

² Düzenleyen ile lehtar arasındaki ilişki dışında, kambiyo senedinin ciro edilmesi hâlinde ciranta ile ciro edilen kişi arasında da bir bedel ilişkisi doğar. Bkz. Türk, s. 318.

Öğretide, bedel kaydının kambiyo senedine konu borcun dayandığı hukuki sebebi ifade ettiği yönünde görüşler bulunmaktadır³. Ancak hukuki sebep⁴ ile temel hukuki ilişkinin farklı kavramlar olması karşısında, bedel kaydının kambiyo senedinin lehtar ile düzenleyeni arasındaki temel ilişkiyi (satım, ödünç, kira vb.) senet üzerinde gösteren bir ibare olarak nitelendirilmesi kanaatimizce daha yerinde olacaktır⁵.

Ticaret Kanunu'nda, kambiyo senedinde yer alabilecek ihtiyari kayıtların bazıları açıkça düzenlenerek bunlara geçerlilik tanınmıştır⁶. Bunun yanında, Kanun'da açıkça düzenlenmeyen ancak uygulamada kullanılan kayıtlar bulunmaktadır⁷. Bedel kaydı da, Kanun'da yer verilmeyen ihtiyari kayıtlar arasındadır⁸. Kanunda anılmayan kayıtların geçerliliği, her bir kaydın içeriğinin kambiyo senedinin niteliğine ve emredici hukuk kurallarıyla bağdaşmasına göre belirlenir⁹.

İhtiyari kayıtların hüküm ifade etmeleri bakımından öğretide üç kategori kabul edilmektedir. Bunlar; hukuken geçerli olan kayıtlar, yazılmamış sayılan kayıtlar ve kambiyo senedinin vasfını ortadan kaldıran kayıtlar olarak belirtilebilir¹⁰. Bedel kaydı, kambiyo senedine esas teşkil eden bedel ilişkisinin (*Valutaverhältnis*) senet metninde gösterilmesidir¹¹ (TTK m. 776/f.1, b). Bedel ilişkisi, kambiyo senediyle kazandırılan alacak hakkının dayanağını oluşturan hukuki ilişkiyi ifade eder¹². Bedel kayıtlarının temel hukuki ilişkiye

³ Poroy/Tekinalp, 166-167; Y. 12. HD, T. 04.06.2015, E. 2015/4780, K. 2015/15436 (www.lexpera.com.tr).

⁴ Hukuki sebebin, kazandırma işlemiyle ulaşılmak istenen amacı ifade ettiği yönünde bkz. Eren, s. 192; Kocayusufpaşaoğlu, s. 117.

⁵ Karayalçın, s. 316; Öztan, s. 1003; Deynekli, Talil, s. 154; Türk, s. 366; Yılmaz H., s. 336; Bozgeyik/Gündoğdu, s. 260; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 139. Hukuki sebep ile temel ilişkinin farkları için bkz. İnan, s. 16; Karlı, s. 27 vd.

⁶ Menfi emre (TTK m. 681); protestodan muafiyet (TTK m. 722) kayıtları gibi Kanunda açıkça belirtilen kayıtlara örnek olarak gösterilebilir. Bu husustaki sayım için bkz. Mağden Çamlı, s. 64.

⁷ Öztan, s. 485; Özdamar/Göktürk/Can/Kaşak, s. 122; Pulaşlı, s. 151; Bahtiyar, s. 75 vd.

⁸ Öztan, s. 585; Özdamar/Göktürk/Can/Kaşak, s. 122.

⁹ Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan, s. 154.

¹⁰ Geniş açıklama için bkz. Öztan, s. 484-487.

¹¹ İnan, s. 15; Özdamar/Göktürk/Can/Kaşak, s. 105. Özünde havale ilişkisi olan poliçede de düzenleyen ve lehtar arasındaki ilişki, "bedel ilişkisi" olarak ifade edilir. Bkz. Öztan, s. 429-432; Meier-Hayoz/von der Crone, s. 116-117; Pulaşlı, s. 131.

¹² İnan, s. 15; Sayhan, s. 123.

yer vermesi, bu kayıtların yukarıda belirtilen üç kategoriden hangisine girdiği konusunda tartışmalara yol açabilecek niteliktedir.

Kambiyo senetlerinin soyut olması, yani temel ilişkiden bağımsız bir ödeme vaadi içermesi esastır¹³. Bu senetlerde yer alan ve ödeme taahhüdünü temel ilişkiye bağımlı kılan ya da böyle bir izlenim yaratan kayıtlar¹⁴, senedin kambiyo vasfı kazanmasına engel oluşturur¹⁵. Temel ilişkinin senet üzerinde açıkça belirtilmesi, bononun asıl borç ilişkisinden bağımsız varlığını yitirmesine neden olacağından, kambiyo senedinin geçersiz sayılmasına yol açar¹⁶.

Soyutluk ilkesinin zedelenmesi, kambiyo senetlerinin ticari hayattaki hız ve güven işlevini ortadan kaldırır¹⁷. Ödeme vaadi ile bedel ilişkisi arasında kurulan bağlantının niteliği ve kapsamı, senedin tedavül kabiliyetinin azalmasına, hatta ortadan kalkmasına yol açabilir¹⁸. Söz gelimi; senede düşülen “*İşbu bono, otomobil satış bedeline istinaden verilmiştir*” veya “*Gayrimenkul satış bedelinin ifası içindir*” şeklindeki kayıtlar, senedi ‘illî’ (sebebe bağlı) hâle getirerek tedavül kabiliyetine zarar verir¹⁹. Zira müstakbel hamil, bilerek borçlunun zararına hareket eden kişi konumuna düşmemek için, senedin şekli unsurlarının ötesinde, senedin altında yatan temel hukuki ilişkiyi de inceleme ihtiyacı duyabilir²⁰ (TTK m. 659/f. 2, m. 687/f.1, m. 825/f.2). Temel ilişkideki bir sakatlık, kambiyo senedine dayalı kazandırmayı geçersiz kılma riski taşır. Zira kambiyo senedi sebebe bağlı hâle geldiğinde, geçerliliği

---

¹³ Öztan, s. 174.

¹⁴ Şüphe uyandıran kayıtların kambiyo senedinin geçerliliği aleyhine yorumlanacağı yönünde bkz. Jäggi/Druey/Greyerz, s. 150; Baumbach/Hefermehl/Casper, WG Art. 1, N. 8.

¹⁵ Öztan, s. 450, 451; Sayhan, s. 72; Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan, s. 101; Poroy/Tekinalp, s. 148 Meier-Hayoz/von der Crone, s. 120.

¹⁶ Karayalçın, s. 105; Öztan, s. 487; Poroy/Tekinalp, s. 148; Baumbach/Hefermehl/Casper, WG Art. 1, N. 8. Aksi görüşe göre, kambiyo senedinde temel ilişkinin belirtilmiş olması, senedin mutlaka bir şarta bağlandığı anlamına gelmez. Bu nedenle, senette temel ilişkiye atf yapan kayıtların bulunması, her durumda senedin ticari senet niteliğini ortadan kaldırmayabilir. Bu yönde görüşler için bkz. Arslanlı, s. 46-47; Odman Boztosun, s. 1492; Kendigelen/Kırca, s. 199.

¹⁷ Bu hususta bkz. Poroy/Tekinalp, s. 35.

¹⁸ Sayhan, s. 72, 123. Öztan, s. 487; Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan, s. 101; Poroy/Tekinalp, s. 148; Karıksız, s. 708, 712; İnan, s. 46; Sayhan, s. 72.

¹⁹ Örnek için bkz. Sayhan, s. 72, 123; Karıksız, s. 708. Teminat kayıtlarının bakımından yapılan sınıflandırma için bkz. Yağmur, s. 2873 vd.

²⁰ Meier-Hayoz/von der Crone, s. 120. Bilerek borçlunun zararına hareket kavramı tarihsel gelişimi ve açıklanması için bkz. Kendigelen/Kırca, s. 118 vd.

de sebebin geçerliliğine bağlıdır²¹.

‘Malen’ ya da ‘nakden’ gibi kayıtlarla temel borç ilişkisine yalnızca tek bir sözcükle ve soyut biçimde atıf yapan bedel kayıtlarının ise bonoyu illî hâle getirmeyeceği, uygulamada ve öğretilerde genel olarak kabul edilmektedir²². Bedel kayıtları olarak ifade edilen bu kayıtlar, temel hukuki ilişkiye zayıf ve üstü kapalı bir gönderme yaptıkları sürece geçerli sayılmaktadır²³. *Karayalçın*, bedel kaydını temel ilişki bakımından “tam olmayan izahat” olarak nitelendirmektedir²⁴.

Bedel kayıtları, kambiyo senedini temel ilişkiye bağlı kılmadığı veya bu yönde bir görünüm yaratmadığı sürece, izin verilen, Kanun’da düzenlenmeyen ihtiyari nitelikte kayıtlardır. Yeri gelmişken belirtmek gerekir ki, “...*Senet metninde ihdas nedeni açıkça belirtilmemişse, kural olarak senedin ‘nakden’ olduğunun kabul edilmesi gerekir...*” şeklinde ifade bulan Yargıtay kararı, kambiyo hukukunun ilkelerini zedeleyici niteliktedir²⁵. Zira söz konusu karar, kambiyo senetlerinin soyutluk ilkesiyle çelişmesinin yanı sıra, Kanun’da dayanağı bulunmayan adeta “zorunlu ihtiyari kayıt” kategorisi ihdas etmektedir. Bu durum, hem ihtiyari kayıtların hukukî doğasına aykırıdır hem de hukuk güvenliği ve öngörülebilirlik ilkelerini zedelemektedir.

B. Bedel Kaydının Hukuki Anlamına İlişkin Görüşler

1. Türk Hukukundaki Görüşler

‘Bedeli malen alınmıştır’ veya ‘bedeli nakden alınmıştır’ şeklindeki genel ve soyut kayıtların, kambiyo senedinin şartsız/koşulsuz olması niteliğine zarar vermediği ve dolayısıyla senedin kambiyo vasfına hâle getirmediği kabul edilmektedir²⁶. Benimsenen bu yaklaşıma göre, kambiyo senedine konulan bedel kaydı ispat soyutluğu üzerinde herhangi bir etki doğurmaz²⁷. Bu

²¹ Bu hususta bkz. Cerrahoğlu, s. 61.

²² Druey/Guhl, § 85 N. 47; Baumbach/Hefermehl/Casper, WG Art. 1, N. 8.

²³ “*Sade ve genel bir atfın*” senedi geçersiz kılmayacağı yönünde bkz. Ülgen/Helvacı/Kaya/ Nomer Ertan, s. 101; Hukuki ilişkiye dair tam olmayan bir izahat olduğu yönünde bkz. Karayalçın, s. 316; Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 150; Yılmaz, G., s. 11; Kuhn, Art. 991, N. 3; Grüninger/Hunziker/Roth, Art. 992 OR, N. 10.

²⁴ Karayalçın, s. 316.

²⁵ Y. 11. HD, T. 21.06. 2021, E. 2020/6291, K. 2021/5241 (www.kazanci.com.tr).

²⁶ Bozer/Göle, s. 205; Öztan, s. 1003; Deynekli, Bedel, s. 120.

²⁷ Kendigelen/Kırca, s. 192; Öztan, s. 1003 vd.; Deynekli, Bedel, s. 120; Karayalçın, s. 316;

bağlamda alacaklı, senedin temelindeki borç ilişkisinin varlığını ispat etmekle yükümlü olmaksızın, yalnızca senede dayanarak alacağını ileri sürebilir²⁸. Zira kambiyo senedi, alacağın varlığına ve geçerliliğine dair tek başına yeterli bir karine teşkil eder²⁹.

Aksinin ispat edilmesi mümkün olmakla birlikte, bedel kayıtları bonoyu düzenleyenin karşı edimi mal ya da para olarak aldığını ifade etmek için kullanılmaktadır³⁰. Bu durumda bedel kaydı, karşı edimin ifasına ilişkin karine yaratır³¹. Buna göre, bonoda yer alan ‘malen’ kaydı, senedin bir alım-satım ilişkisine dayandığını ve senedi düzenleyip lehtara teslim eden keşidecinin karşı edim olarak lehtardan senet bedeline denk bir mal aldığını gösterir³². ‘Nakden’ kaydı ise düzenleyenin temel ilişki uyarınca para aldığını ifade eder³³. Genel olarak, bedel kaydı olarak anılan bu ibareler, keşidecinin lehtardan karşı edimi (*Valuta*) teslim aldığını belirtmeye yarar; bu sayede senedin ‘hatır senedi’ olmadığı anlaşılır³⁴.

Öğreti ve uygulamadaki hâkim görüşe göre, bedel kaydının kambiyo

---

Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan, s. 154. Yargıtay, bir kararında bedel kaydına ilişkin yaklaşımını şu ifadelerle ortaya koymaktadır: “...*Yerleşik Yargıtay kararlarında ve öğretilerde de kabul edildiği üzere, bonolara özgü seçimlik unsurlardan biri de, temel borç ilişkisinden kaynaklanan borcun dayandığı nedenin gösterilmesine yönelik “bedel kaydı”dır. Yinelemek gerekirse “bedel kaydı” kambiyo senedinin ihtiyari kayıtlarındandır. Bu kayıt keşidecinin (borçlunun), senedin lehtarından (alacaklıdan) karşı edayı aldığını ispata yarar. Aslında kambiyo senetleri hukuku yönünden bu kayıtların bir anlamı ve önemi yoktur. Çünkü, kambiyo senedinin düzenlenmesiyle, soyut bir borç ilişkisi yaratılmaktadır. Bu nedenle de karşı edimin, eda edilip edilmediğinin önemi de bulunmamaktadır. Temel borç ilişkisinin bir sözcükle senede yansıtılması şeklinde ortaya çıkan bedel kaydının varlığı ya da yokluğu senedin bono niteliğini etkilemez...*”, YHGK, T. 04.03.2015, E. 2013/1409, K. 2015/885 (www.lexpera.com.tr).

²⁸ İspat soyutluğuna ilişkin açıklamalar için aşağıda II-C-2’ye bkz.

²⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 140-141.

³⁰ Bozer/Göle, s. 28; Kendigelen/Kırca, s. 192.

³¹ Gürbüz, s. 607; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 139; Poroy/Tekinalp, s. 170; Pulaşlı, s. 360.

³² Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 139; Deynekli, Bedel, s. 121. Hukuken mal kavramının yasal bir tanımı bulunmamakla birlikte, genel olarak taşınır veya taşınmaz olsun, mülkiyete konu olabilen ve değeri para ile ölçülebilen her türlü eşya ile malvarlığına dahil haklar mal olarak kabul edilmektedir bkz. Yılmaz, E., s. 772.

³³ Deynekli, Bedel, s. 124; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 139; Bozgeyik/Gündoğdu, s. 260.

³⁴ Öztan, s. 1003; Kendigelen/Kırca, s. 192.

hukuku bakımından bir anlamı yoktur³⁵. Bu görüşe göre, söz konusu kayıtlar düzenleyen ile lehtar arasındaki iç ilişkiye ilişkin olup, yalnızca ispat (usul) hukuku bakımından sonuç doğurmaktadır³⁶. Buna göre, maddi hukuk bakımından anlam taşımayan bedel kaydının yalnızca ispat yüküne dair sonuçları vardır³⁷. Öğretide bedel kaydı ile usul hukuku arasında bağlantı kuran görüşlerden biri bedel kaydını, usul sözleşmesi olarak nitelendirmektedir³⁸. Bir diğer görüş, bedel kaydını saf usul hukuku etkileri olan bir ispat kaydı olarak nitelendirmektedir³⁹. Ayrıca öğretide, bedel kaydının bulunması durumunda kambiyo senedinin tarafları arasında temel ilişkiden bağımsız, soyut bir kambiyo ilişkisinin varlığından söz edilemeyeceğini savunan bir görüş de bulunmaktadır⁴⁰. Bu görüşe göre, bedel kaydı içeren senedin lehtarı bundan böyle bononun kayıtsız şartsız borç ikrarı olduğu yönündeki soyutluk kuralına dayanamaz⁴¹. Yukarıda bahsedilen görüşler arasında teorik düzeyde farklılıklar bulunsa da, kambiyo senedinin talili neticesinde ispat yükünün belirlenmesi bakımından aynı sonuca varılmaktadır.

2. İsviçre ve Alman Hukukundaki Görüşler

İsviçre ve Alman hukukunda bedel kayıtlarına (*Valutaklausel/Wertklausel*), Türk hukukuna göre daha temkinli yaklaşılmaktadır⁴². Bu kayıtların matbu formların yaygınlaşması sonucu ortaya çıkan lüzumsuz

³⁵ Öztan, s. 486, 1003; Bozer/Göle, s. 205; Poroy/Tekinalp, s. 166; Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan, s. 154; Kendigelen/Kırca, s. 192; Sayhan, s. 72-73, 122, 161; Yılmaz, Talil, s. 335; Kendigelen, s. 189 dn. 537; Pulaşlı, s. 153. Kambiyo hukuku bakımından önem taşımayan bedel kayıtlarının düzenleyen ve lehtar arasında iç ilişki ve ispat bakımından önem taşıdığı yönündeki görüş için bkz. YHGK, T. 04.03. 2015, E. 2013/1409, K. 2015/885 (www.lexpera.com.tr).

³⁶ Kendigelen/Kırca, s. 192; Bozer/Göle, s. 205.

³⁷ Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan, s. 303; Kendigelen/Kırca, s. 128.

³⁸ Sayhan, bedel kaydının hukuki niteliğini açıklarken usul sözleşmelerini örnek göstermektedir. Bkz. Sayhan, s. 73.

³⁹ Kendigelen/Kırca, s. 128; Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan, s. 303.

⁴⁰ Deynekli, Bedel, s. 124; Benzer yönde bkz. Yılmaz, H., s. 336; Bedel kaydının varlığı hâlinde senedinin tarafları arasında belli ölçüde mücerret olma niteliğini yitireceği yönündeki görüş için bkz. Karayalçın, s. 324.

⁴¹ Poroy/Tekinalp, s. 167; Yılmaz, H., s. 337; Deynekli, Bedel, s. 121; YHGK, T. 04.03.2015, E. 2013/1409, K. 2015/885 (www.lexpera.com.tr).

⁴² Anılan hukuk sistemlerinde bedel kayıtları, ya hiç hukuki etkiye sahip olmayan ya da kıymetli evrak hukuku dışında ancak sınırlı hukuki etkiye sahip ihtiyari kayıtlar arasında sayılmaktadır. Bkz. Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 165; Meier-Hayoz/von der Crone, s. 131; Baumbach/Hefermehl/Casper, WG Art. 1, N. 33a; Peters, § 39 Wechsel, N. 22.

bir alışkanlıktan kaynaklandığı belirtilmektedir⁴³. Zamanla kalıplaşmış bir kullanıma dönüşen bu kayıtların ispat gücünün oldukça zayıf olduğu ifade edilmektedir⁴⁴. İsviçre ve Alman hukukunda bedel kayıtlarına, Türk hukukundakine benzer hukuki etkiler tanınmamakta; hatta bu kayıtları tamamen gereksiz bulan görüşlere de rastlanmaktadır⁴⁵.

Bedel kaydının ‘şart’ veya ‘koşul’ olarak değerlendirilmesi, senedin kambiyo niteliğini ortadan kaldırma gibi ağır bir sonuç doğuracağından, bu kayıtların anılan nitelendirmeden ayrıştırılması zorunluluğundan bahsedilmektedir⁴⁶. Söz konusu hukuk sistemlerinde, doğrudan lehtara yönelik bu kayıtlar, yalnızca temel ilişkiye sade ve basit bir atıf içermeleri şartıyla geçerlidir⁴⁷. Buna karşılık, bedel kaydının kambiyo taahhüdünü temel borç ilişkisine bağlı kılması veya bu izlenimi uyandırması hâlinde senedin kambiyo vasfı geçersiz olur⁴⁸. Öte yandan, senedin belirli bir cari hesaba mahsuben düzenlendiğini veya belirli bir fatura⁴⁹ ya da sevkiyata işaret ettiğini gösteren kayıtların, kambiyo senedini geçersiz kılmayacağı kabul edilmektedir⁵⁰.

Karşılaştırmalı hukukta, kambiyo hukukunun gerekleriyle uyumlu olarak, bedel kaydının sonradan ilişkiye dahil olan üçüncü kişilere senedin altında yatan hukuki ilişkiyi araştırma yükümlülüğü getirmeyeceği vurgulanmaktadır⁵¹. Bedel kaydının, alınan hizmeti, malı veya herhangi bir

---

⁴³ Meier-Hayoz/von der Crone, s. 131; Baumbach/Hefermehl/Casper, WG Art. 1, N. 33a; Peters, § 39 Wechsel, N. 22.

⁴⁴ Baumbach/Hefermehl/Casper, WG Art. 1, N. 24; Meier-Hayoz/von der Crone, s. 131.

⁴⁵ Baumbach/Hefermehl/Casper, WG Art. 1, N. 24; Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 149-150; Peters, § 39 Wechsel, N. 22; Meier-Hayoz/von der Crone, s. 120.

⁴⁶ Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 149-150.

⁴⁷ Kuhn, Art. 991, N. 3; Jäggi/Druey/von Greyerz, 150; Meier-Hayoz/von der Crone, s. 131.

⁴⁸ Alman OLG Hamm Mahkemesi çekin üzerinde “*Kauf Bar Beverly*” (Beverly Bar’ın Satışı) ibaresi bulunması nedeniyle çekin geçersiz olduğuna hükmetmiştir. Mahkeme, ödeme taahhüdünün temel ilişkiye bağımlı olduğuna dönük şüphe bulunduğunu ve bu şüphenin yorum yoluyla giderilemediği sonucuna vararak, senedin geçersizliğine hükmetmiştir. Bkz. OLG Hamm, 26.06.1990 tarihli kararı, 7 U 16/90, NJW-RR 1992, s. 499. Baumbach/Hefermehl/Casper, WG Art. 1, N. 8; Peters, § 39 Wechsel, N. 24.

⁴⁹ Kambiyo senedinin belirli faturalara karşılık olarak düzenlendiğini ifade eden kayıtları İsviçre Thurgau Yüksek Mahkemesi, “*alışılmış bedel kaydı*” olarak değerlendirmiş ve senedin koşula bağlı hâle gelmediğine hükmetmiştir. Bkz. Thurgau Obergericht, 20.04.2009, Karar No: BR.2008.112, Yayımlandığı Yer: Rechenschaftsbericht des Obergerichts des Kantons Thurgau an den Grossen Rat, RBOG 2009, S. 121 vd.

⁵⁰ Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 150; Baumbach/Hefermehl/Casper, WG Art. 1, N. 8.

⁵¹ Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 165.

değeri belgeleyen bir makbuz niteliği taşıyabileceği ve senedin düzenlenme sebebini (örneğin nakit avans, teminat vb.) gösterebileceği kabul edilmektedir⁵².

Bedel kaydı; taraflar arasındaki maddi hukuk ilişkisine işaret etmesinin yanı sıra, düzenleyen lehtardan karşı edimi alıp almadığına dair bilgi sunan bir özellik taşır⁵³. Bu doğrultuda söz konusu kayıtlar; düzenleyen bir para, mal veya hizmet alımı karşılığında senedi düzenlediğini gösterebileceği gibi (*Wert in Waren*), lehtarın edimini henüz ifa etmediğine dair açıklamalara da (*Wert verstanden*) imkân tanıyabilmektedir⁵⁴.

Taraflar arasındaki maddi hukuk ilişkilerine atıfta bulunan bedel kaydının, yalnızca medeni hukuk kapsamında (*bürgerrechtliche/zivilrechtliche Wirkung*) sonuç doğuracağı ifade edilmektedir⁵⁵. İsviçre ve Alman hukukunda kabul gören bu görüş uyarınca, maddi hukuk ilişkisini gösteren bedel kaydı, etkilerini usul hukukunda değil yalnızca maddi hukuk alanında meydana getirir.

Kambiyo hukuku bakımından hukuki etkileri bulunmayan bedel kaydıyla ilgili olarak, bu kaydın yalnızca bilgi verici bir etkiye sahip olduğu ifade edilmektedir⁵⁶. Bu görüşe göre, üçüncü kişi bakımından herhangi bir anlam taşımayan bedel kaydı, sadece keşidecinin senedin düzenlemesine neden olan ekonomik ilişki hakkında lehtara bilgi verme amacını taşır.

C. Talil Kavramı

‘Talil’ kavramı hukuk literatürüne esasen Yargıtay kararları aracılığıyla girmiştir⁵⁷. Türkçe karşılığı⁵⁸, ‘sebebe göstermek’, ‘sebebe bağlamak’ olan talil sözcüğüne Yargıtay tarafından bundan farklı bir anlam verilmektedir. Yargıtay’ın yaklaşımına göre talil, kambiyo senedi üzerinde gösterilen ihdas

⁵² Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 165.

⁵³ Meier-Hayoz/von der Crone, s. 131.

⁵⁴ Pulaşlı, s. 152; Meier-Hayoz/von der Crone, s. 131.

⁵⁵ Grüninger/Hunziker/Roth, Art. 992 OR, N. 10; Meier-Hayoz/von der Crone, s. 131; Baumbach/Hefermehl/Casper, WG Art. 1, N. 33; Peters, § 39 Wechsel, N. 22; Hakenberg/Rock, Wechselrecht, N. 37.

⁵⁶ Druey/Guhl, § 87, N. 20; Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 164.

⁵⁷ Yılmaz, G, s. 12.

⁵⁸ Türk Dil Kurumu Sözlüğü (<https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 01.02.2024); Ayrıca bkz. Yılmaz, E., s. 1178.

nedenine aykırı beyanda bulunulması anlamına gelir⁵⁹. Yargıtay uygulamasında uzun yıllar boyunca yerleşmiş şekliyle talil; bononun üzerine, duruma göre ‘nakden’ ya da ‘malen’ şeklinde yazılmış olan bedel kaydına, taraflardan birinin ya da her ikisinin aykırı beyanda bulunması hâlidir⁶⁰.

Yüksek Mahkeme içtihatlarında talil kavramı, ispat yükünün kime ait olduğunun belirlenmesinde bir kriter olarak kullanılmaktadır. Yargıtay’a göre, senedin düzenleme sebebine bir kez yer verilmesi hâlinde tarafların artık bu sebebe uymaları gerekir⁶¹. Senette borcun nedeni “mal” ya da “nakit” olarak belirtilmişse, taraflar yazılı borç sebebine dayanma hakkına sahip olacağından, ispat yükü bunun aksini ileri süren tarafa düşer⁶². Prensipte olarak, senet metninde yer alan kaydın doğru olmadığını ileri süren taraf, bu iddiasını ispat yükü altına girer⁶³.

Yargıtay uygulamasında, bedel kaydının talil edilmesi nedeniyle ispat yükünün yer değiştirmesi, talilin münhasıran lehtar tarafından yapılması şartına bağlanmaktadır. Buna karşılık tek başına düzenleyenin talil etmesi durumunda ispat yükünde bir değişiklik kabul edilmemektedir. Zira bedel kaydının yalnızca düzenleyen tarafından talil edilmesi, mevcut hukuki durumu değiştirmez. Kambiyo senedinin bedelsiz olduğunu ileri süren düzenleyen, bedel kaydını talil edip etmediğine bakılmaksızın ispat yükü altındadır⁶⁴. Örneğin, bedeli ‘malen/nakden’ alınmıştır şeklindeki kaydın varlığına rağmen düzenleyen bononun hatır ilişkisi sebebiyle verildiğini, dolayısıyla borçlu borcunun bulunmadığını iddia ederse bu durumda ispat yükü yer değiştirmez.

Çift taraflı talil durumunda, yani tarafların her ikisi de bedel kaydından farklı bir sebep ileri sürdüğünde, Yargıtay içtihatları mevcut statükonun korumasının amaçlandığını göstermektedir⁶⁵. Diğer anlatımla, bu durumda eğilim ispat yükünün senet borçlusunda kalmasından yanadır⁶⁶. Ancak

---

⁵⁹ YHGK, T. 17.12.2003, E. 2003/19-781, K. 2003/768 (www.kazanci.com.tr); YHGK, T. 17.5.2022, E.2019/758, K. 2022/660 (https://karararama.yargitay.gov.tr/).

⁶⁰ YHGK, T. 17.12.2003, E. 2003/19-781, E. 2003/768 (www.kazanci.com.tr).

⁶¹ YHGK, T. 04.03.2015, E. 2013/1409, K. 2015/885 (www.lexpera.com.tr).

⁶² YHGK, T. 05. 02.2019, E. 2017/19-821, K. 2019/58 (www.lexpera.com.tr).

⁶³ YHGK, T. 10.6.2015, E. 2013/2402, K. 2015/1532; YHGK, T. 05. 02.2019, E. 2017/19-821, K. 2019/58 (www.lexpera.com.tr).

⁶⁴ Yılmaz, G., s. 14-15; Bozgeyik/Gündoğdu, s. 262-263; Türk, s. 366; Yılmaz, H., s. 342.

⁶⁵ Özdamar/Göktürk/Can/Kaşak, s. 247, dn. 343.

⁶⁶ “...Davacı vekili; davalı tarafından müvekkili aleyhine kambiyo senetlerine mahsus haciz

burada ayrıca belirtmek gerekir ki, Yargıtay'ın çalışmada ele alınan talil uygulamasının bütününe yönelik olumsuz yaklaşımından bağımsız olarak, çift taraflı talil hâlinde benimsenen mevcut yaklaşım hukuk güvenliğini tehdit etmektedir. Zira Yargıtay içtihatları, özellikle düzenleyen/borçlu açısından senedin hangi durumda talil edilmiş sayılacağı konusunda istikrar kazanmış değildir⁶⁷. Nitekim, malen veya nakden kaydı taşıyan senetlerin 'hatır' ya da 'teminat' amacıyla düzenlendiğinin düzenleyen tarafça ileri sürülmesi hâlinde, Yargıtay'ın bu durumu talil olarak kabul etmediği kararlara da rastlanmaktadır⁶⁸.

yoluyla icra takibi başlatıldığını, takip konusu senedin bir teminat senedi olduğunu, davalı ve arkadaşları hakkında ... Cumhuriyet Başsavcılığı'na dolandırıcılık ve tefecilik suçlarından şikâyette bulduklarını belirtmiş; bu sebeple müvekkilinin davalıya borçlu olmadığını tespitine karar verilmesini istemiştir. Davalı vekili ise, müvekkilinin davacının borcunu ödeyebilmek için aracını sattığını, davacıdan aldığı senede de rastgele 'malen' kaydını yazdığını belirterek davanın reddini talep etmiştir. Dosyadaki belgeler, karara esas alınan deliller ve gerekçeler birlikte değerlendirildiğinde, somut olayda çift taraflı talil söz konusu olup, bu nedenle ispat yükünün yer değiştirmeyeceği dikkate alınarak, davacının senedin teminat amacıyla verildiği yönündeki iddiasını kanıtlayamadığı kabul edilmiştir. Bu doğrultuda davanın reddine karar verilmesinde bir isabetsizlik bulunmadığına hükmedilmiştir..." Y. 19. HD, T. 27.01.2014, E. 2013/16509, K. 2014/1997 (Yılmaz, G., s. 16, dn. 31.)

⁶⁷ Yılmaz, H., s. 342, dn. 42.

⁶⁸ Davacı/borçlu, 'malen' kaydı bulunan senedin, davalı/alacaklı tarafından bankadan kısırlı olarak bedelinin kendisine ödenmesi amacıyla düzenlendiğini iddia etmiştir. Buna karşılık davalı/alacaklı, borcun kaynağının elden verilen para olduğunu ileri sürmüştür. Borçlu, senette yer alan 'malen' kaydına rağmen senedin gerçekte mal karşılığı değil, bankada iskonto edilmek suretiyle kendisine nakit, başka bir ifadeyle finansman sağlanması amacıyla düzenlendiğini ileri sürerek bedel kaydının aksini iddia etmektedir. Kanaatimizce bu durumda her iki taraf da bedel kaydını talil etmiştir. Ancak Yargıtay, somut olayda tek taraflı talilin söz konusu olduğu sonucuna varmıştır: "...*Şu durumda, takibin dayanağını teşkil eden dolayısıyla da alacaklının alacağını ispat aracı durumundaki bonoda bulunan «malen» kaydının doğru olmadığı yönündeki borçlu iddiası alacaklı yanca da kabul edilmiş, temeldeki hukuki ilişki yönünden bonodaki bu ispat kaydı bizzat alacaklı tarafından değişikliğe uğratılmıştır. Alacağın varlığını ve dayandığı temel ilişkinin senetinden farklı olduğunu iddia eden alacaklı artık kendi dayandığı ve senetten anlaşılmayan elden para verilme olgusunu ispat yüküyle karşı karşıyadır. Eş söyleyişle, kendi dayanağı olan senetteki sebepten ayrılarak elden para verildiği iddiasını ortaya atarak, «bir vakiyden kendi lehine haklar çıkaran/iddia eden» taraf davalı/alacaklıdır ve bu vakiyayı ispat etmeye mecburdur; dolayısıyla ispat yükü davalı/alacaklıdadır. Borçlu aralarında temel ilişkinin varlığını kabul etmemiş, kendisine ispat yükü getirecek olan ödeme nedeniyle karşılıksızlık iddiasında bulunmamış, aksine borcun varlığını inkar etmiştir. Alacaklının bonodaki malen kaydına karşın alacak borç ilişkisinin mal alışverişine dayanmadığı yönündeki kabulü karşısında davacı/borçlunun iddiası bu noktada sabit olmaktadır. Lehdarın yani alacaklının "bedelin para olarak verildiği" iddiasını ispat yükü ise kendisinde bulunmaktadır..."*, YHGK, T. 17.12.2003, E. 2003/19-781, E. 2003/768 (www.kazanci.com.tr). Yargıtay, başka bir kararında, düzenleyenin 'malen' kaydı bulunan senedin teminat amaçlı verildiği yönündeki ifadesini süden talili olarak kabul etmemiştir. Buna karşılık, lehtarın senedi nakit karşılığı aldığına dair beyanı üzerine,

D. Lehtarın Talil Etmesine Bağlılanan Sonuçlar

Talil, uygulamada özellikle lehtar tarafından gerçekleştirildiğinde ciddi sonuçlar doğurmaktadır. Yargıtay'a göre, bedel kaydı içeren bir kambiyo senedinin lehtarı artık senedin kayıtsız ve koşulsuz bir borç ikrarı olduğu yönündeki soyutluk kuralına dayanamaz⁶⁹. Zira bu tür kayıtlar, ispat hukuku bakımından tarafları bağlayıcı niteliktedir⁷⁰. Buna göre, lehtarın bedel kaydına aykırı beyanda bulunması hâlinde lehine işleyen alacaklılık karanesi çürür⁷¹.

Bedel kaydının alacaklı (lehtar) tarafından talil edilmesi hâlinde öğretisi ve uygulamaya göre ispat yükü yer değiştirir; bu hâlde alacaklı talili doğrultusunda iddiasını ispat etmek durumundadır⁷². Yani, alacağın dayandığı hukuki ilişkinin bonoda gösterilenden farklı olduğunu ileri süren lehtar, bu hukuki ilişkinin iddia ettiği doğrultuda olduğunu ispat etmelidir. Bu noktada kambiyo senedinin sağladığı ispat soyutluğu avantajını yitiren lehtar hukuki ilişkiyi ve bunun geçerliliğini ispat etmek durumundadır⁷³. Yargıtay'ın yerleşik uygulamasına göre, senedi talil eden lehtar yeni bir vakia ileri sürmüş sayılır ve bu iddiasını yazılı delille ispatlamak zorundadır⁷⁴. Başka bir ifadeyle, uygulamada senedin lehtar tarafından talil edilmesi durumunda, lehtarın

---

senedin tek taraflı talil edildiği sonucuna varmıştır, YHGK, T. 09.04.2003, E. 2003/19-290, K. 2003/286 (www.kazanci.com.tr). Başka bir kararda Yargıtay, borçlu/düzenleyenin malen kaydı bulunan senedin "*kredi çekilmesi amacıyla*" verildiğine ilişkin beyanını talil olarak değerlendirmemiştir: "...*Dava kambiyo senedine dayalı olarak başlatılan takip nedeniyle borçlu olmadığına tespitine ilişkindir. Davacının senedin kredi çekilmesi amacıyla davalıya verildiği iddiası karşısında davalı senedin kira alacağına istinaden düzenlendiğini iddia etmiştir. Davalının beyanı malen kaydı bulunan bononun talili niteliğindedir. İspat yükü davalıda olup davalının iddiasını yazılı delillerle ispatlaması gerekmektedir...*", Y. 11. HD, T. 22.04.2021, E. 2020/3092, K. 2021/3951 (www.lexpera.com.tr).

⁶⁹ YHGK, T. 17.05.2022, E. 209/758, K. 2022/660 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde Poroy/Tekinalp, s. 167.

⁷⁰ YHGK, T. 09.04.2003, E. 2003/19-290, K. 2003/286 (www.kazanci.com.tr). YHGK, T. 17.04.2015, E. 2013/19-1622, K. 2015/1238 (www.lexpera.com.tr). *Sayhan*, kambiyo senetlerinin soyutluğunu tehdit eden bu kayıtların maddi hukuk içinde değil, usul hukuku kapsamında görülmesini savunmaktadır. Bkz. *Sayhan*, s. 161-162.

⁷¹ YHGK, T. 10.06.2015, E. 2013/2402, K. 2015/1532 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde bkz. *Yılmaz, G.*, s. 14; *Bozgeyik/Gündoğdu*, s. 263-264; *Türk*, s. 366-367.

⁷² *Yılmaz, G.*, s. 14; *Türk*, s. 369; *Yılmaz, H.*, s. 335; *Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan*, s. 154; *Kendigelen/Kırca*, s. 192; *Özdamar/Göktürk/Can/Kaşak*, s. 246.

⁷³ *Yılmaz, G.*, s. 14; *Bozgeyik/Gündoğdu*, s. 263.

⁷⁴ Y. 11. HD, T. 15.02.2017, E. 2015/14502, K. 2017/832; Y. 11. HD, T. 22.04.2021, E. 2020/3092, K. 2021/3951; Y. 11. HD, T. 23.10.2019, E. 2018/4881, K. 2019/6631; YHGK, T. 04.03.2015, E. 2013/1409, K. 2015/885 (www.lexpera.com.tr).

bedel ilişkisine dayalı iddialarının yazılı delille ispatı aranmaktadır⁷⁵ (HMK m. 201/f.1).

Bugünkü Türk öğretisi ve uygulaması, bir önceki paragrafta değinilen görüşü ittifakla benimsemekteyse de, geçmişte bu konuda farklı yaklaşımlar da ileri sürülmüştür. Yargıtay Özel Dairesi'nin 1958 yılında verdiği karara göre, alacaklı bonoyu talil ederse, bono alacaklı lehine delil başlangıcı sayılmalıdır⁷⁶. Bu görüşün öğretide de kısmen kabul gördüğü söylenmelidir. Buna göre, kambiyo alacaklısının bedel kaydıyla çelişir biçimde bonoda gösterilenden farklı bir sebep ileri sürmesi durumunda, lehtarın bu beyanı mevzubahis bono ile ispatlanamazsa da, bono bu iddianın “*vukuuna delalet edebilir*”⁷⁷. Bu görüşe göre, taraflar arasında başka bir hukuki ilişkinin varlığı ileri sürülmediği müddetçe, borçlunun elinden çıkan ticari senedin yok sayılması tutarlı olmayacaktır⁷⁸. Zira herhangi bir karşılık olmaksızın kişinin bono düzenleyip vermesi olağandışı bir durumdur⁷⁹. Dolayısıyla lehtar tarafından talil edilen bono, lehtar lehine yazılı delil başlangıcı kabul edilip tanık dinlenilmesi yolu açılmalıdır⁸⁰.

Cerrahoğlu'na göre, bedel kaydı, ispat mücerretliğini ortadan kaldırmayacağı gibi ispat yükü üzerinde de herhangi bir etki doğurmaz⁸¹. Yazara göre bedel kayıtları, kambiyo senetlerini illî hâle getiremez. Aksi durumda, sebebe bağlı hâle gelen bir senedin zaten kambiyo senedi olarak nitelendirilmesi mümkün olmaz. Bedel kaydına ispat yükü bakımından da bir sonuç tanımayan *Cerrahoğlu*, bu görüşüyle öğretideki hâkim yaklaşımdan ayrılmaktadır. Özetle Yazar, bedel kaydını, temel ilişkiyi gösteren bir kayıt olarak değerlendirmemekte ve bu nedenle de ispat yükünde bir değişiklik öngörmemektedir⁸². Yazarın bedel kaydına verdiği hukuki anlama göre,

⁷⁵ Y. 11. HD, T. 15.02.2017, E. 2015/14502, K. 2017/832; Y. 11. HD, T. 22. 04. 2021, E. 2020/3092, K. 2021/3951; Y. 11. HD, T. 23.10.2019, E. 2018/4881, K. 2019/6631; YHGK, T. 04.03.2015, E. 2013/1409, K. 2015/885; Y. 19 HD, T. 15. 01. 2014, E. 2013/16207, K. 2014/1211 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde bkz. Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan, s. 154.

⁷⁶ Y. TD, T. 06.05.1958, E. 770, K. 1215 (Gürbüz, s. 612). Aynı yönde bkz. Kuru/Aydın, s. 228.

⁷⁷ Karayalçın, s. 325.

⁷⁸ Gürbüz, s. 612.

⁷⁹ Kuru/Aydın, s. 228.

⁸⁰ Kuru, s. 1669.

⁸¹ Cerrahoğlu, s. 61.

⁸² Cerrahoğlu, s. 61.

düzenleyenin böyle bir kayda yer vermesi, ‘bedelsizlik def’inden peşinen feragat etmesi sonucunu doğurur⁸³. Yazar bu görüşüyle, bedel kaydının varlığı hâlinde kambiyo senedinin sahip olduğu şekli soyutluğa ek olarak taraflar arasında maddi soyutluğun da gerçekleştiğini kabul etmektedir⁸⁴.

II. BEDEL KAYDININ LEHTAR TARAFINDAN TALİLİNİN HUKUKİ SONUÇLARI ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELERİMİZ

A. Dolaşım Sözleşmesi

Tek başına kambiyo senedinin düzenlenmesi maddi bir fiil olup, kural olarak bu fiil alacak hakkı doğurmaz; hakkın doğumu için ayrıca bir temel sözleşmenin varlığı gerekir⁸⁵. Kıymetli evrakın kendine özgü tipik işlevlerinin ortaya çıkması, düzenleyen ile lehtar arasındaki hukuki işlemle, yani dolaşıma koyma (tedavül, kambiyo teslim) sözleşmesinin kurulmasıyla mümkündür⁸⁶. Dolaşım sözleşmesi Kanun’da düzenlenmemiştir⁸⁷. Kambiyo senedinin dolaşıma koyulma sözleşmesi, düzenleyen ile lehtar arasında gerçekleşiyorsa, bu hâlde dolaşım sözleşmesi senet metninde gösterilen haklar bakımından kurucu etkiye sahip olacaktır⁸⁸. Taraflar arasındaki anlaşmadan aksi anlaşılmadıkça; kambiyo senedinin teslimiyle birlikte, temel ilişkiden soyut yeni bir talep hakkı doğar⁸⁹.

Kambiyo senedi düzenlenmesinin amacı, temel ilişkiden doğan para borcunun ifasını sağlamak olsa dahi; kambiyo taahhüdünün hukuki temeli, temel ilişkiden bağımsız olan soyut dolaşım sözleşmesine dayanır⁹⁰. Diğer bir ifadeyle, kambiyo borcunun temel borç ilişkisinden ayrı bir hukuki sebebi mevcuttur⁹¹. Taraflar, temel borç ilişkisini bir kambiyo ilişkisi kurmadan da sona erdirebilirler. Buna karşılık dolaşım sözleşmesi, temel ilişkide kararlaştırılan parasal ifaya ek olarak, kambiyo senedinin bağımsız bir ifa

---

⁸³ Cerrahoğlu, s. 62, dn. 145.

⁸⁴ Maddi soyutluğun irade serbestisi çerçevesinde kararlaştırılabileceği yönünde bkz. Eren, s. 206.

⁸⁵ Öztan, s. 107; Özdamar/Göktürk/Can/Kaşak, s. 51. Kendigelen/Kırca, s. 81.

⁸⁶ Meier-Hayoz/von der Crone, s. 65; Özdamar/Göktürk/Can/Kaşak, s. 100; Pulaşlı, s. 45-46.

⁸⁷ İsimli sözleşme olduğu yönünde bkz. Öztan, s. 107.

⁸⁸ Meier-Hayoz/von der Crone, s. 66; Poroy/Tekinalp, s. 67.

⁸⁹ Poroy/Tekinalp, s. 67, 143.

⁹⁰ İnan, s. 16; Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 89.

⁹¹ İnan, s. 17.

aracı olarak kabul edilmesini konu alan anlaşmayı ifade eder⁹².

Dolaşım sözleşmesi yarışan iki hak yaratacak şekilde temel borcun ifası amacıyla akdedilmişse, ‘bağımsız borçlandırıcı sözleşme’ olarak görülür⁹³. Dolayısıyla dolaşım sözleşmesinin varlığı ve geçerliliği temel borç ilişkisinin varlığı ve geçerliliğine bağlı değildir⁹⁴. Belirtmek gerekir ki kambiyo taahhüdü bakımından kurucu olan dolaşım sözleşmesiyle temel borç ilişkisi aynı anda kurulmuş olsa dahi, bunlar birbirinden bağımsız ve ayrı hukuki işlemler olarak kabul edilmelidir⁹⁵.

Bir miktar para borcunun ödenmesi taahhüdü ve bu taahhüdün soyutluğu, kambiyo senetlerinin tipik unsurları olduğundan, bedel kayıtlarını dolaşım sözleşmesinin içeriğine dâhil görmek mümkün değildir. Bedel kayıtları, soyutluk ilkesinin hâkim olduğu kambiyo hukuku alanına yabancıdır ve bu hukuk disiplini bakımından herhangi bir sonuç doğurmaz. Kanaatimizce taraflar, bedel kaydı üzerinde uzlaşma sağlamamış olsalar dahi, dolaşım sözleşmesi geçerli şekilde kurulmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bedel kaydı dolaşım sözleşmesine yabancı bir unsur olduğundan; tarafların bu kayıt üzerinde açık bir mutabakatı bulunmasa dahi, senedin teslimiyle birlikte temel ilişkiden soyut kambiyo ilişkisi kurulur.

B. Bedel Kaydının Hukuki Niteliği

Kambiyo senetleri sıkı şekil şartlarına bağlıdır⁹⁶; yani metnin sade ve olabildiğince tek tip olması gerekir⁹⁷. Bedel kaydı ise bu sade ve tek tip yapıyla uyumlu değildir. Bedel kaydı, temel ilişkinin (kira, satış, ödünç gibi) senet üzerine yansıtılmasıdır. Bu kayıt, soyutluğu tamamen ortadan kaldırmasa da, temel ilişkiye yapılan bir atıf niteliği taşıdığı için senedin soyutluğunu zayıflatır. Bu bakımdan teorik olarak geçerliliği sorgulamaya açıktır. Ancak Yargıtay uygulaması bu kayıtları yalnızca geçerli kabul etmekle kalmamakta; bedel kaydını kambiyo senedinin ihdas sebebi olarak ele alarak, lehtarın buna

⁹² Sayhan, s. 92. Kambiyo senetlerinin ödeme aracı olma işlevi için bkz. Meier-Hayoz/von der Crone, s. 216.

⁹³ Bozer/Göle, s. 70; Özdamar/Göktürk/Can/Kaşak, s. 100; Karıksız, s. 690; Sayhan, s. 87; Eren, 1044; Nomer, s. 265. Eğer sözleşmede bu hususta bir açıklık bulunmuyorsa, kambiyo senedinin ifa amacıyla düzenlendiği kabul edilir. Bkz. Poroy/Tekinalp, s. 143.

⁹⁴ Kendigelen/Kırca, s. 128; Poroy/Tekinalp, s. 143.

⁹⁵ Sayhan, s. 92; Poroy/Tekinalp, s. 143.

⁹⁶ Kendigelen/Kırca, s. 127.

⁹⁷ Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 164.

aykırı açıklamasına ağır hukuki sonuçlar bağlamaktadır.

Bedel kaydının hukuki anlamı belirlendikten sonra, bu kayıttan farklı beyanların, diğer bir ifadeyle talilin doğuracağı hukuki sonuçlar tespit edilebilir. Bu çerçevede, bedel kaydının gerek temel ilişki gerekse dolaşım sözleşmesi karşısındaki konumunun netleştirilmesi, yapılacak değerlendirmeler için yol gösterici olacaktır.

Kambiyo ilişkisi, taraflar arasındaki mevcut temel hukuki ilişkinin ifası safhasında kurulur. İfa aşamasına geçmeden önce, tarafların kambiyo taahhüdü altında yatan hukuki sebep üzerinde zaten anlaşmış olmaları gerekir. Daha açık ifadeyle, kambiyo senedi düzenlenmesi, temel borç ilişkisinin kurulması değil, ifası ile ilgilidir. İlli nitelikteki temel hukuki ilişkinin kurulması sırasında tarafların hukuki sebep üzerinde iradelerinin uyuşması gerekli ve yeterlidir⁹⁸.

Bu bakımdan bedel kaydı, kambiyo ilişkisi kurulmadan önce mevcut olan temel hukuki ilişkiye yapılan bir atıf niteliğindedir. Bu kayıt, taraflar arasındaki temel hukuki ilişkiyi değiştirme gücüne sahip değildir. Başka bir ifadeyle, bedel kaydı, genel anlamda temel hukuki ilişkinin, daha özelden ise bu ilişkiden doğan sözleşmenin bir parçası değildir. Temel ilişkiden doğan borcun ifası aşamasında, yani kambiyo senedinin teslimi sırasında, tarafların hukuki ilişkiyi veya hukuki sebebi yeniden müzakere etmeleri veya üzerinde tekrar anlaşmaları gerekmez.

Yukarıda da belirtildiği üzere, kambiyo senedinin temel ilişkiden ayrı bir hukuki sebebi vardır; bu da dolaşım sözleşmesidir⁹⁹. Bu sözleşmeyle taraflar arasında mevcut temel ilişkinin yanında önceden bulunmayan kambiyo ilişkisi kurulur¹⁰⁰. Düzenleyen ve lehtar arasında kurulan dolaşım sözleşmesiyle meydana gelen yeni ve ek ilişki, temel ilişkideki borcun nasıl ifa edileceğini konu alan bir ‘ifa anlaşması’ niteliğindedir¹⁰¹. Bununla birlikte, kambiyo senedini karakterize eden başlıca unsur, kambiyo taahhüdünün temel ilişkiden soyut nitelikte olması ve belirli bir miktar paranın ödenmesini hedeflemesidir. Bu bağlamda, bedel kaydının, soyut nitelikteki borç ilişkisi kuran dolaşım

---

⁹⁸ Hukukumuzda borçlandırıcı işlemler prensip olarak sebebe bağlı (illî) kabul edilir, bkz. Eren, s. 197; Serozan/Engin/Atamer, s. 339.

⁹⁹ Bkz. yukarıda II-A Ayrıca bkz. İnan, s. 16; Sayhan, s. 88-89; Karıksız, s. 690.

¹⁰⁰ Kendigelen/Kırca, s. 81.

¹⁰¹ Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan, s. 94.

sözleşmesinin kapsamına dahil olmadığı ifade edilmelidir. Görüldüğü üzere bedel kaydının; gerek dolaşım sözleşmesi gerekse temel ilişki bakımından bir sözleşme niteliği bulunmamaktadır.

Türk öğretisi ve uygulamasında hâkim olan görüş, bedel kayıtlarının kambiyo hukuku bakımından herhangi bir etkisinin bulunmadığı, buna karşılık yalnızca ispat hukukuna ilişkin sonuçlar doğurduğu yönündedir¹⁰². Ancak bu yaklaşım, kambiyo senedinin soyut borç ikrarı içeren yapısını ve bu yapının asli sonuçlarının ispat hukuku alanında ortaya çıktığı gerçeğini göz ardı etmektedir. Zira kambiyo senedi, ispat yükünü tersine çevirerek alacaklıya, borcun dayandığı temel hukuki ilişkiyi ispat etme külfetine katlanmaksızın davasını ileri sürebilme imkânı tanır. Bu yönüyle kambiyo senedinin ispat fonksiyonu, kambiyo hukukunun kurucu unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bu anlamda, kanaatimizce kambiyo hukukunu ispat hukukundan ayrı düşünmek mümkün değildir. Kaldı ki ispat yükü, öğretide ağırlıklı olarak maddi hukuk meselesi olarak değerlendirilmektedir¹⁰³. Bu itibarla, soyutluk ilkesinin zedelenmemesi amacıyla bedel kayıtlarının kambiyo hukukundan bağımsız biçimde yalnızca usul hukukuna özgü sonuçlar doğurduğunu savunan görüşe, maddi hukuk ile usul hukuku arasındaki bağı zedelediği gerekçesiyle katılmak mümkün değildir.

Kanaatimizce “nakden” ya da “malen” şeklindeki bir kayıt, tarafların usul veya ispat yüküne ilişkin bir sözleşme yapma konusunda iradelerinin birleştiğini göstermez¹⁰⁴. Ayrıca bedel kaydının sadece ispat hukukunda etki doğuran saf usulî bir kayıt olarak nitelendirilmesi de mümkün değildir¹⁰⁵. Bizce bedel kaydı, maddi hukuk olgularına¹⁰⁶ soyutluk ilkesini zedelemeyen yapılan üstü kapalı atıftan ibarettir¹⁰⁷. Bir işlemin ispat hukuku açısından etkisinin olması, o işlemin saf usul işlemi olarak nitelendirilmesi için yeterli görülmemelidir. Nitekim bir işlemin temel amacı yargılama sürecinin sevk ve

¹⁰²Bkz. yukarıda I-B-1.

¹⁰³Bkz. aşağıda II-C-1.

¹⁰⁴Bu hususta bkz. yukarıda I-B-1. İspat sözleşmesi hakkında genel bilgiler için bkz. Tanrıver, s. 809.

¹⁰⁵Bu görüş için bkz. yukarıda I-B-1.

¹⁰⁶İsviçre ve Alman hukuklarında, bu tür kayıtların medeni hukuk ilişkileriyle sınırlı etkiler doğurabileceği kabul edilmektedir. Bkz. Meier-Hayoz/von der Crone, s. 131; Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 165; Peters, § 39 Wechsel, N. 22; Hakenberg/Rock, Wechselrecht, N. 37.

¹⁰⁷Çiçekli, s. 877.

idaresine yönelikse, söz konusu işlem saf usul işlemi olarak nitelendirilir¹⁰⁸. Kambiyo senedinin ispata ilişkin etkileri bedel kaydına kıyasla daha geniş olmasına rağmen senedin kendisi bir usul işlemi olarak nitelendirilmemektedir. Bu itibarla, bedel kaydının usul işlemi olarak nitelendirilmesi de isabetli görünmemektedir.

Bedel kaydının maddi hukuk meselesi mi yoksa usul hukuku meselesi mi olduğuna ilişkin tartışmadan daha önemlisi, söz konusu kaydın kısıtlı ve belirsiz doğasının bir sözleşme ilişkisi kurmaya elverişli olup olmadığıdır. Zira maddi hukuk veya usul sözleşmelerinin kurulabilmesi, TBK m. 1 uyarınca taraf iradelerinin uyuşmasını gerektirir. ‘Bedeli malen/nakden alınmıştır’ şeklindeki bir kayıt ise, temel ilişkideki anlaşmaya özgünlük kazandıran unsurları hususi olmaktan çıkarıp genelleştirir; bu durum da kambiyo senetlerinde soyutluk ilkesinin korunması açısından gereklidir. Ancak soyutluk nedeniyle bedel kayıtlarının mümkün olduğunca genel tutulması, tarafların gerçek iradelerinin tam olarak yansıtılmasını engellemekte ve hukuki ilişkinin senede doğru biçimde aktarılmasını güçleştirmektedir. Bu tür kayıtlar ancak iptidai nitelikteki hukuki işlemler bakımından uygun olabilir. Dolayısıyla kısıtlı ve yeterli açıklıktan yoksun bu ifadeler üzerinden tarafların bir sözleşme konusunda irade uyuşmasına vardığının kabul edilmesi, kanaatimizce sağlıklı sonuçlar doğurmamaktadır.

Tarafların hukuki işlemle ulaşmak istedikleri amaç hukuki işlemin “sebebi” olarak kabul edilir¹⁰⁹. Tüm kazandırıcı işlemlerde olduğu gibi, kambiyo taahhüdünde de senedin düzenlenmesinin temelinde bir temel ilişki ve buna bağlı bir amaç (sebeup) yer alır¹¹⁰. Soyutluk ilkesinin geçerli olduğu kambiyo senetlerinde temel ilişki ve buna bağlı hukuki sebebe yer verilmesi, senedin kambiyo vasfını ortadan kaldırır¹¹¹ (TTK m. 671, 776, 780).

---

¹⁰⁸ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 124; Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 275; Tanrıver, s. 442.

¹⁰⁹ İfa, bağışlama ve kredi sağlama gibi sebepler, kazandırıcı işlemin hukuken kabul edilen sebepleri arasında sayılmaktadır. Eren, s. 192; Serozan/Engin/Atamer, s. 337, 339.

¹¹⁰ Kazandırmanın hukuk sebepleri bakımından yerleşmiş ayırım için bkz. Kocayusufoğlu, s. 117; Oğuzman/Barlas, s. 187 vd. Temel ilişki ve hukuki sebep arasındaki fark için bkz. Karlı, s. 27 vd.

¹¹¹ Temel münasebetteki sebebin hiçbir zaman kambiyo senedinde yer alamayacağı yönünde bkz. Öztan, s. 373, 450; Cerrahoğlu, s. 62; Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan, s. 101; Sayhan, s. 72; İnan, s. 46; Poroy/Tekinalp, s. 166; Öztan, s. 450; Ülgen/ Helvacı/Kendigelen/ Kaya, s. 92; Baumbach/Hefermehl/Casper, WG Art. 1, N. 8; Meier-Hayoz/von der Crone, s. 120.

Bedel kaydı, senede konu işlemi yalnızca kısaca işaret etmekle yetinirken; buna karşılık, temel ilişkiyi ayrıntılı şekilde ortaya koyan ifadeler senedin soyut karakterini zedeler. Yukarıda da belirtildiği üzere, hukuki sebebin kambiyo senedinde açıkça gösterilmesi, senedin kayıtsız ve şartsız ödeme vaadi niteliğini zedelediği ölçüde, kambiyo senedi olma vasfını da ortadan kaldırır¹¹². Bu sebeple, düzenleyen, borcun sebebinin gösteren bedel kaydını koymak niyetindeyse, bunu kambiyo senedini illî hâle getirirmeden (sebebe bağlamadan) yapmalıdır¹¹³.

Kanaatimizce, temel ilişkinin tek bir sözcükle üstü kapalı biçimde ifade edilmesi, temel ilişkinin açıklandığı anlamına gelmez. Bedel kaydının konulması ise, bize göre, senedi düzenleyenin alt ilişkiyi kendi yorumu doğrultusunda nitelendirmesinden ibarettir ve çoğu zaman yalnızca tek kelimeye sıkışmış bir hukuki vasıflandırma faaliyetidir.

Kimi zaman, hukukçular açısından dahi zorluk yaratabilen hukuki ilişkiyi nitelendirme faaliyeti, sözleşme tiplerinin sınırsızlığı da dikkate alındığında, tarafların bazı durumlarda hataya düşmesine yol açabilir¹¹⁴. Özellikle ödünç ve alım-satım sözleşmeleri dışındaki sözleşmelerde, yani ‘malen’ ya da ‘nakden’ şeklinde tanımlanamayan hukuki ilişkilerde hata yapma ihtimali daha da artacaktır. Önemle belirtmek gerekir ki düzenleyenin borcu her hâlükârda belirli bir para borcudur. Buna karşılık bedel kaydı bakımından belirleyici olan lehtarın üstlendiği edim, sınırsız bir çeşitlilik gösterebilir ve çoğu durumda bu edimin yalnızca “malen” veya “nakden” ibareleriyle ifade edilmesi güçtür. Ayrıca kambiyo senedi, birden fazla borca mahsup edilmek amacıyla da düzenlenebilir ve bu durumda senedin hangi borca karşılık verildiğinin tespiti kolaylıkla karışıklığa yol açabilir. Özetle, hukuki ilişkinin karmaşıklığı arttıkça bedel kaydının gerçeği yansıtmaya ihtimali azalmakta ve yanılma riski de aynı ölçüde artmaktadır.

Malen kaydı bulunan senedin, lehtar tarafından kira bedeli karşılığı alındığı yönündeki beyanı, Bölge Adliye Mahkemesi ile Yargıtay arasında yorum farklılığına yol açmıştır¹¹⁵. Bahsedilen kararda Bölge Adliye

¹¹²Öztañ, s. 450.

¹¹³*Cerrahoğlu*’na göre bedel kaydını temel borç ilişkisini gösteren bir kayıt olarak kabul etmek mümkün değildir. Bkz. *Cerrahoğlu*, s. 62.

¹¹⁴Aral/Ayrancı, s. 51.

¹¹⁵“...*Davalı senedin kira alacağına istinaden düzenlendiğini iddia ettiğinden senette malen kaydının bulunması senedin talili niteliğinde olmadığı, bonodaki malen kaydının davalının*

Mahkemesi, malen kaydı taşıyan bono için alacaklının ‘kira’ alacağına istinaden düzenlendiği beyanını talil saymazken; Yargıtay ise tam aksi yönde değerlendirme yapmıştır. Diğer bir Yargıtay kararında, lehtarın, nakden kaydı bulunan kambiyo senedinin altında kira ilişkisi olduğunu öne sürmesinin, senedin ‘malen’ olacak şekilde talili anlamına geldiği ifade edilmiştir¹¹⁶. Görüldüğü gibi, Yargıtay, tarihleri birbirine göreceli olarak yakın iki içtihadta farklı yorumda bulunmuştur. Uygulamada, altın karşılığında düzenlenen bonolarda bedel kaydının belirlenmesi konusunda tarafların yanılığa düşmesi mümkündür. Zira altın bir emtia olmasına rağmen, toplumumuzda sık kullanılan bir yatırım, ödeme ve ödünç aracı olması nedeniyle parayla karıştırılabilmektedir. Buna karşılık Yargıtay, nakden kaydı bulunan kambiyo senedi karşılığında altın verildiği iddiasını alacaklının senedi talili olarak yorumlamaktadır¹¹⁷. Yine sık karşılaşılabilecek durumlardan biri de borçlunun hem mal hem de nakit karşılığında düzenlediği kambiyo senedinin yalnızca tek bir

---

senedin kira bedeli karşılığı düzenlendiği iddiası ile uyduğu gerekçesiyle davacı vekilinin istinaf talebinin esastan reddine, davalı vekilinin istinaf talebinin kabulü ile kararın kaldırılarak davanın reddine karar verilmiştir.

Karar davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. Dava kambiyo senedine dayalı olarak başlatılan takip nedeniyle borçlu olmadığını tespitine ilişkindir. Davacının senedin kredi çekilmesi amacıyla davalıya verildiği iddiası karşısında davalı senedin kira alacağına istinaden düzenlendiğini iddia etmiştir. Davalının beyanı “malen” kaydı bulunan bononun talili niteliğindedir. İspat yükü davalıda olup davalının iddiasını yazılı delillerle ispatlaması gerekmektedir. Mahkemece ispat yükünün davalıda olduğu gözetilerek davalının bu konudaki delilleri toplanıp sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken, ispat yükünün davacıda olduğu kabul edilip davanın reddine karar verilmesi doğru olmamış, hükmün bozulması gerekmektedir...”, Y. 11. HD, T. 22.04.2021, E. 2020/3092, K. 2021/3951 (www.lexpera.com.tr). Kanaatimizce mahkemeler arasındaki yorum farklılığının kaynağı, bedel kayıtlarının gelenekleşen ‘malen ve nakden’ şeklindeki kullanım biçimlerinin hukuki ilişkileri nitelendirmekte yetersiz kalmasıdır. Nitekim, Bölge Adliye Mahkemesi, Yargıtay’dan farklı olarak taşınmaz kullanım borcunu doğuran sözleşmenin ‘malen’ olarak nitelendirilmesinde bir sakınca görmemiştir.

¹¹⁶Yargıtay, bir diğer kararında, kira alacağı karşılığında kambiyo senedi düzenlendiği iddiasını, ‘nakden’ kaydı bulunan senedin ‘malen’ talil edilmesi olarak değerlendirmiştir. Kararın ilgili bölümünde şu ifadeler yer verilmiştir: “...Yargılama sırasında dinlenen tanık beyanları sonrasında ise davalı, savunmasını kısmen talil ederek, davacı şirket tarafından mülkiyeti kendinde olan araçların kiralandığı, kira alacağı ve araçların bakımı nedeniyle de davacıdan alacaklı olduğunu savunmuştur. Davaya konu senet üzerinde “nakden” açıklaması olması rağmen davalı bu savunmasıyla esasen “malen” alacaklı olduğunu ifade etmiştir...”, Y. 11. HD, T. 15.02.2017, E. 2015/14502, K. 2017/832 (www.lexpera.com.tr). Başka kararlarında Yargıtay, ‘malen’ kaydı bulunan senede karşı kira alacağı iddiasını bononun talili olarak yorumlamaktadır. Bkz. YHGK, T. 05.02.2019, E. 2017/19-821, K. 2019/58; YHGK, T. 04.03.2015, E. 2013/1409, K. 2015/885 (www.lexpera.com.tr).

¹¹⁷Y. 11. HD, T. 08.11.1983, E.1983/4713, K. 1983/4889 (Deynekli, Bedel kaydı, s. 135).

bedel kaydı içermesidir¹¹⁸. Yargıtay, kambiyo senedinin kısmen talil edilmesini mümkün görmektedir¹¹⁹. Tersine de mümkün olmakla birlikte, Yargıtay'a göre, malen kaydı taşıyan bir bonoyla ilgili olarak lehtar, bononun kısmen verilen mal kısmen de nakit para karşılığında düzenlendiğini savunmuşsa, nakden vermeye ilişkin iddia ile bedel kaydını talil ettiği sonucuna varılmaktadır¹²⁰. Kanaatimizce, kısmi talilin kabulüyle birlikte hataya düşme ihtimali de artmakta; bu durum, lehtarın hukuki güvenliğini zedeleyebileceği gibi ticari hayatın işleyişine de zarar verebilmektedir.

Girift hukuki ilişkilerin tek kelimeyle kambiyo senedinde gösterilmesi tarafların hata yapmasına yol açabileceği gibi; bu kayıtların, lehtar tarafından “*kısa, muğlak ve gayri vazıh*” ifadelerle de talil edilmesi mümkündür¹²¹. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, yeterince düşünülmeden, çoğu zaman alışkanlıkla ve hatta gerçeğe aykırı şekilde kullanılan bedel kayıtlarına, günümüzde olduğu kadar kapsamlı bir hukuki etki tanınmaması gerektiği kanaatindeyiz.

Görülmektedir ki hukuki ilişkinin nitelendirilmesinde yapılan hatalar,

¹¹⁸ Kısmi talile ilişkin olarak bkz. Y. 19. HD, T. 19.10.2003, 224/9732 (Deynekli, Bedel, s. 135).

¹¹⁹ Deynekli, Bedel, s. 135.

¹²⁰ Y. 19. HD, T. 17.02.1993, E. 1992/5697, K. 1993/1106 (Gürbüz, s. 611).

¹²¹ Yargıtay'ın bir ilamına konu olay, bedel kaydının karmaşık hukuki ilişkileri yeterince nitelendiremediğini ortaya koymaktadır. Karara konu olayda, davacı/alacaklı, ortaklık payı karşılığında davalı/borçluya hem bir miktar nakit para hem de eşine ait bir taşınmaz devrettiğini belirtmiştir. Davacı, ‘nakden’ kaydı içeren bononun, taraflar arasında gayri resmî şekilde kurulan ortaklık ilişkisinin sona ermesinden sonra, davalının ortaklıktan kaynaklı borçlarına mahsuben kendisine verildiğini ileri sürmüştür. Davalı/borçlu ise, senedin iradesi dışında ve hukuka aykırı biçimde doldurulduğunu öne sürerek, resmî belgede sahtecilik iddiasıyla şikâyetinde bulunmuştur. Davacı, savcılıktaki ifadesinde bonoyu taşınmaz devri karşılığında aldığını beyan etmiştir. Yüksek Mahkeme davacının nakit kaydı taşıyan bononun davacı tarafından talil edildiği sonucuna vararak, davacının bu yönde yazılı delil sunmaması nedeniyle davayı reddetmiştir. Karara ilişkin karşı oy yazısında kullanılan ifadelerse talil konusu bakımından dikkat çekici niteliktedir: “...30.10.2017 tarihli savcılık ifadesinin, *kısa, muğlak ve gayri vazıh oluşu, ifadede hukuk davasının sonuçsuz bırakılmak amacıyla şikâyet yoluna başvurulduğunun beyan edilmesi, dava dilekçesindeki anlatım ve iddiayı geçersiz kılacak nitelikte bulunmaması karşısında davacının savcılık ifadesi, davanın dayanağı kambiyo senedini talil edecek kuvvette bir delil değildir...*” denilerek temyiz istemini reddeden çoğunluğa katılmadığı ifade edilmiştir. Y. 11 HD, T. 02.12.2019, E. 2019/1092, K. 2019/7739 (www.lexpera.com.tr). Gelişen olaylardan anlaşıldığı üzere, gayri resmî ortaklık sözleşmesinin sona ermesinin ardından düzenlenen bonoda ‘nakden’ kaydına yer verilmiştir. Bu kayıt doğal karşılanmalıdır; zira sona eren bir ortaklık ilişkisinde doğan alacak genellikle nakit olarak hesaplanır. Ne var ki, davacının savcılık ifadesinde alacağın gerçekte bir gayrimenkul devrine dayandığını beyan etmesi ve bu beyan sonucu davayı kaybetmesi, talil uygulamasının adaletsiz sonuçlara yol açabileceğine işaret etmektedir.

kambiyo ilişkinin senede tek kelimeyle yansıtılamayacak ölçüde girift olması yahut matbu boşlukların salt formalite icabı doldurulması¹²², senedin delil değerini zedelemekte; bu durum ise lehtar aleyhine orantısız sonuçlar doğurabilmektedir. Bedel kaydının herhangi bir nedenle gerçeğe aykırı yazılması durumunda, günümüzdeki talil uygulaması, gerçeğin gizlenmesini teşvik eden; buna karşılık doğru beyanda bulunulmasını adeta cezalandıran bir hukuki sorun hâline gelmiştir.

İrade açıklamaları kural olarak hukuki sonuç doğurmaya yöneliktir¹²³; ancak bedel kaydına bu işlevi atfetmek mümkün değildir. Kambiyo senedi, taraflar arasındaki temel ilişkiden doğan borcun ifasını sağlamak amacıyla düzenlenmektedir¹²⁴. Bu aşamada taraflar, temel ilişkide ulaşmak istedikleri hukuki sonuca zaten ulaşmışlardır. Bu nedenle kambiyo senedi üzerine konulan bedel kayıtları, yalnızca karşı tarafa bilgi vermek veya temel ilişkiyle ilgili bir hususu vurgulamak amacı taşıyabilir¹²⁵.

Temel ilişkiye gönderme yapan bu kayıtlar, kanaatimizce bilgi (tasavvur) açıklaması niteliğindedir¹²⁶. Gerçekten anılan kaydın işlevi, daha önce gerçekleşmiş bir olgunun tespiti ve açığa çıkarılmasından ibarettir. Bu kayıtlar, kambiyo senedi altında yatan maddi hukuk ilişkisini bir nebze gün yüzüne çıkarmaktadır. Bedel kaydı en yalın ifadeyle, bononun bir hatır senedi olmadığını ve düzenleyenin lehtardan nakit ya da mal olmak üzere bir karşılık aldığını gösterir¹²⁷. Bilgi açıklamaları, kendilerine hukuki sonuç bağlandığı ölçüde hukuk düzeni açısından anlam taşır¹²⁸. Bedel kaydının hukuki sonucu bulunmasa da muhasebenin tutulması, borç-alacak ilişkilerinin takibi ve özellikle mal karşılığında düzenlenmiş olması hâlinde kambiyo senedinin hangi teslimata ilişkin olduğunun tespiti gibi alanlarda pratik açıdan taraflara yararlar sağlayabilir.

---

¹²²Lehtarın bu yöndeki savunması için bkz. Y. 11. HD, T. 22.4.2021, E. 2020/3092, K. 2021/3951 (www.lexpera.com.tr).

¹²³Hukuki sonucun gerçekleşmesine yönelik istek, irade beyanının zorunlu unsurlarından biridir. Bkz. Dural/Sarı, s. 197; Eren, s. 133; Aybay, s. 17. Aybay, s. 17; Oğuzman/Barlas, s. 177.

¹²⁴Polİçe ve bononun, ödeme aracı olmanın yanı sıra kredi ve teminat işlevlerini de yerine getirdiği yönünde bkz. Kendigelen/Kırca, s. 129; İnal, s. 17.

¹²⁵Dural/Sarı, s. 124.

¹²⁶Bilgi açıklamasına ilişkin olarak bkz. Dural/Sarı, s. 194; Serozan/Engin/Atamer, s. 313; Kocayusufpaşaoğlu, s. 86.

¹²⁷Öztan, s. 1003; Karayalçın, s. 317; Kendigelen/Kırca, s. 129.

¹²⁸Dural/Sarı, s. 194; Serozan/Engin/Atamer, s. 313.

Türk hukukunda hâkimin hukuku resen uygulaması ilkesi gereğince mahkeme, tarafların hukuki nitelendirmeleriyle bağlı değildir (HMK m. 33). Diğer yandan, uyuşmazlık hâlinde hâkim, tarafların sehven kullandıkları sözcüklere bakmaksızın ortak ve gerçek iradelerini esas alır. Aşağıda inceleneceği üzere Yargıtay'ın, düzenleyen tarafından konulan bu kaydı sorgulamaksızın doğru kabul etmesi, alacaklının durumunu ölçüsüz biçimde ağırlaştırmakta ve kambiyo senedinin ispat vasıtası olma niteliğini zayıflatmaktadır.

C. Talilin Hukuki Etkileri

1. Temel İlişkiye (Sebebe) Dayalı İddialarda İspat Yükü ve İspat Soyutluğu

Kambiyo senedinin düzenlenmesine neden olan temel alacağın herhangi bir nedenle (hiç doğmamış olması, hükümsüz olması, ifa edilmiş olması veya sona ermiş bulunması) mevcut olmaması durumu, öğreti ve uygulamada 'bedelsizlik' olarak adlandırılmaktadır¹²⁹. Borçlunun bu yöndeki savunmaları, bedelsizlik def'inin ileri sürülmesi anlamına gelir. Bedel kaydının talilini içeren uyuşmazlıklarda, borçlu, senedin dayandığı temel ilişkiyi tartışmaya açmak istemektedir. Bu nedenle, bedel kaydının talilini içeren uyuşmazlıklar senedin bedelsiz olduğunun ileri sürüldüğü ihtilaf türlerindedir¹³⁰.

İspat yükü kuralları, uyuşmazlığın çözümünde önem taşıyan çekişmeli vakıaların ispat edilememesi hâlinde, ortaya çıkan belirsizliğin hangi taraf aleyhine sonuç doğuracağını belirleyen kurallarıdır¹³¹. Hangi vakıanın ispat edilmesi gerektiği ve bu vakıayı hangi tarafın ispat edeceği, maddi hukukun öngördüğü kurallara göre belirlenir¹³². Başka bir deyişle, neyin ispat edileceği ve kimin ispatla yükümlü olduğu, maddi hukukun konusudur¹³³.

Kanunda özel bir düzenleme yoksa, (objektif) ispat yükü, iddia edilen

¹²⁹Türk s. 321 vd.; Özdamar/Göktürk/Can/Kaşak, s. 243-244; Kendigelen/Kırca, s.114.

¹³⁰Bonodaki bedelsizlik iddiası hakkında bkz. Çiçekli, s. 885; Özdamar/Göktürk/Can/Kaşak, s. 243 vd.

¹³¹Atalay, s. 14-15; Umar/Yılmaz, s. 3; Tanrıver, s. 795-796.

¹³²İspat yükünün temelde maddi hukuk meselesi olduğu yönündeki görüşler için bkz. Tanrıver, s. 811; Atalay, s. 15; Atalay, Pekcanitez Usûl, s. 1702; Umar/Yılmaz, s. 10; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 351.

¹³³Atalay, s. 14; Tanrıver, s. 811; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 351; Tanrıver, s. 796.

vakıadan kendi lehine hak elde etmek isteyen tarafa aittir (HMK m. 190/f.1). Hâkim, mutlak bir gereklilik olmamakla birlikte dilerse, ispat yükünün kimin üstünde olduğunu yargılamanın başında belirleyebilir¹³⁴. Bu belirlemenin zorunlu olmamasının nedeniyse, yargılama sırasında çekişmeli vakıaların tamamen aydınlanması hâlinde ispat yükü kuralına ihtiyaç duyulmamasıdır¹³⁵. Bununla birlikte, yargılamanın başında ispat yükünün kime düştüğünün belirlenmesinde hukuki bir engel bulunmamaktadır; zira ispat yükü kuralları, niteliği gereği sabittir ve yargılama sırasında yer değiştirmemektedir¹³⁶.

‘İspat yükü’ ile ‘ispat soyutluğu’ kavramsal düzeyde birbirinden ayrılmalıdır. İspat yükü, hangi vakıanın kimin tarafından ispat edileceği sorunuyla ilgiliyken; ispat soyutluğu, alacaklının temel ilişkiyi kanıtlamak zorunda kalmaksızın yalnızca senede dayanarak hakkını ileri sürebilmesini ifade eder. Kambiyo senedi, bünyesinde barındırdığı bu ispat soyutluğu sayesinde, alacaklıya alacağını ispat etme bakımından önemli bir kolaylık sağlamaktadır¹³⁷.

Genel kural uyarınca alacaklı olduğunu iddia eden taraf, alacağın varlığını ispatla yükümlüdür (HMK m. 190; TMK m. 6). Ancak düzenleyenin bir kambiyo senedi tanzim ederek aleyhinde soyut borç ikrarında bulunması, öğretide ispat yükünü ters çeviren bir olgu olarak nitelendirilir¹³⁸. Temel ilişkiden kaynaklanan bir nedenle borçlu olmadığını iddia eden düzenleyenin ispat yükünü taşıması, hukuk mantığı gereği anlaşılabilir bir durumdur; zira bu hâlde borçlu, bizzat kendi borç ikrarının aksini iddia etmektedir.

2. İspat Soyutluğu Karşısında Talilin Hukuki Etkileri

İspat soyutluğu, alacaklının iddiasını yalnızca senede dayanarak ispat edebilmesini ifade eder¹³⁹. Buna göre soyut borç tanınmasına dayanan alacaklı, alacağın dayandığı hukuki sebebi ve bu sebebin gerçekleştiğini ayrıca ispatlamak zorunda değildir; talebini yalnızca soyut borç tanınmasına

---

¹³⁴Atalay, Pekcanitez Usûl, s. 1617.

¹³⁵Kuru/Aydın, s. 241.

¹³⁶İspat yükü kurallarının niteliği gereği yer değiştirdiğinden bahsetmenin mümkün olmadığı yönünde bkz. Atalay, s. 15; Tanrıver, s. 796.

¹³⁷Eren, s. 205. Bkz. aşağıda II-C-2.

¹³⁸Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 138; Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan, s. 101; Poroy/Tekinalp, s. 35 Ülgen/Helvacı/Kendigelen/Kaya, s. 92; Eren, s. 205; Kocayusufpaşaoğlu, s. 120.

¹³⁹Jäggi/Druey/von Greyerz, s. 138; Öztan, s. 373.

dayanarak ileri sürebilir¹⁴⁰. Buna karşılık soyut borç tanınmasında bulunan borçlu, ispat bakımından kendi konumunu zorlaştırmış olur¹⁴¹. Nitekim soyut borç ikrarı niteliğindeki kambiyo senetleri¹⁴², alacaklı lehine ispat soyutluğu sağlar. Uyuşmazlık durumunda hukuki sebebi ve hukuki sebebin bir nedenle gerçekleşmediğini ispat yükü borçluya aittir¹⁴³. Diğer bir ifadeyle borçlu, soyut borç tanınmasına rağmen borçlu olmadığını ileri sürüyorsa; öncelikle temel borç ilişkisini tartışma konusu yapmak ve buna ilişkin savunmalarını somutlaştırmak zorundadır¹⁴⁴. Borçlu, borcun hangi hukuki nedene dayandığını belirtmeksizin salt ‘borcum yoktur’ savunmasıyla yetinemez. Örneğin, bir satış sözleşmesine dayanarak alıcı tarafından bir kambiyo senedi düzenlenmiş, ancak sözleşme konusu mal teslim edilmemişse, düzenleyen, senedin bedelsiz olduğunu ileri sürebilmek için önce sözleşmenin varlığını, ardından da teslimin gerçekleşmediğini ispat etmeye çalışacaktır¹⁴⁵.

Uygulamada, lehtarın bedel kaydını talil etmesini takiben düzenleyenin bedelsizlik iddiasını ispat etme külfetinden kurtulduğu kabul edilmektedir¹⁴⁶. Nitekim bu durumun ardından ispat yükü, düzenleyen borçludan lehtara geçmektedir. Lehtar artık ispat soyutluğundan yararlanamamakta, dolayısıyla kambiyo senedinin dayandığı hukuki ilişkiyi ve bu ilişkiye dayanarak alacaklı olduğunu ispatlaması gerekmektedir. Bu çerçevede, lehtardan, senedi talil eden beyanı nedeniyle, hamili olduğu senede dayalı alacağını kesin delillerle ispatlaması beklenmektedir. Kanaatimizce Yargıtay’ın mevcut talil uygulaması, senede karşı senetle ispat kuralını kanunda öngörülmeleyen bir şekilde düzenleyen lehine esnetmektedir.

Günlük hayatta en çok kullanılan ve en önemli kesin delilin senet olduğunu söylemek yanlış olmaz¹⁴⁷. Senedin kesin delil niteliği Kanun’da düzenlenir (HMK m. 200 vd.). Buna göre, borçlu, senedin hukuki sebebinin

¹⁴⁰Öztan 373; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, s. 93.

¹⁴¹Jäggi, Or Art. 17, N. 14; Eren, s. 205.

¹⁴²Kambiyo senetlerinin soyut borç tanınması oluşturduğu yönünde bkz. Jäggi/Druey/von Gre-
yerz, s. 138; Druey/Guhl, § 87 N. 9; Ülgen/ Helvacı/ Kendigelen/ Kaya, s.89.

¹⁴³Kocayusufpaşaoğlu, s. 120; Kuru/Aydın, s. 284.

¹⁴⁴Jäggi, Or Art. 17, N. 13; Eren s. 205. Kuru/Aydın, s. 284.

¹⁴⁵Jäggi, Or Art. 17, N. 14; Eren, s. 206.

¹⁴⁶Bkz. yukarıda I-D başlığı altında yer verilen, mevcut duruma ilişkin öğretici ve yargısal değer-
lendirmeler.

¹⁴⁷Senedin delil olarak önemine dair bkz. Kuru/Aydın, s. 263; Erdönmez, Pekcanitez Usûl, s. 1863.

mevcut olmadığını ya da gerçekleşmediğini iddia ettiğinde, bu savunmasını kesin delil niteliğindeki kambiyo senedine karşı yine kesin delille ispatlamak durumundadır. Kambiyo senedini düzenleyen taraf; senedin bedelsiz olduğunu iddia ediyorsa; bu iddiasını, aleyhine kesin delil teşkil eden senede karşı ancak eş değerde kesin delillerle (yazılı delil) ispat etmekle yükümlüdür¹⁴⁸.

Öğretide de belirtildiği üzere senet, düzenleyenin imzasını taşıyan ve düzenleyenin aleyhine olguları gösteren yazılı bir belgedir¹⁴⁹. Senetteki kayıtlar öncelikle düzenleyeni bağlar ve ona karşı kesin delil niteliği taşır. Düzenleyen, senedi hükümsüz kılmak veya geçerliliğini ortadan kaldırmak istiyorsa, kural olarak senede karşı senetle, yani kesin delille ispat yükümlülüğüne uymalıdır.

Lehtarın senedi talil etmesi hâlinde, bu iddianın senede karşı yapıldığı kabul edilerek, ispatının da senetle yapılması gerektiği öğretide ve uygulamada savunulmaktadır. Ancak kanaatimizce bu yorum lehtar bakımından kabul edilmemelidir. Lehtarın senedin temelindeki hukuki ilişkiye dair beyanı, senedin hüküm ve kuvvetini ortadan kaldırmaya yönelik değildir (HMK m. 201). Daha açık bir ifadeyle, lehtarın beyanı soyut kambiyo senedinin varlığına yönelik değil, senedin dayandığı temel borç ilişkisine yöneliktir. Bu nedenle lehtar bedel kaydını talil ettiğinde, ‘senede karşı senetle ispat’ kuralı işletilmemelidir. Bedel kaydı, düzenleyen tarafından yapılan ve lehtarın yerine getirdiği edimi gösteren bir beyandır. Dolayısıyla bu beyan, düzenleyenin kendi aleyhine bir olguyu içeren ikrar mahiyetinde olup, lehtar aleyhine kesin delil teşkil etmemelidir.

Yargıtay, geliştirdiği “*talil*” uygulaması çerçevesinde, “*senedi talil eden, savını kanıtlamak yükümlülüğü altına girer*” hükmüne varmaktadır¹⁵⁰. Yüksek Mahkeme taraf ayırt etmeksizin, senedi talil eden tarafa ispat yükünü yüklemektedir¹⁵¹. Her iki tarafın beyanına aynı sonucun bağlanması bazen adalete aykırı sonuçlar verebilir. Eşitlik ilkesi, eşit durumda olanlara eşit muamele, farklı durumda olanlara da buna göre muamele edilmesini öngörür. Öncelikle, lehine borç ikrarında bulunulan lehtarla, düzenleyenin

---

¹⁴⁸ Bononun bedelsizliğine ilişkin iddiaların yazılı delille ispatlanması gerektiği yönünde bkz. Y. 19. HD, T. 26.02.2016, E. 2015/12313, K. 2016/3202 (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>).

¹⁴⁹ Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 379; Postacıoğlu, 596. Erdönmez, Pekcanitez Usûl, s. 1863; Kuru/Aydın, s. 262; Tanriver, s. 848; Yavaş, s. 148 vd.

¹⁵⁰ YHGK, T. 04.03.2015, E. 2013/1409, K. 2015/885 (www.lexpera.com.tr); YHGK, T. 05.02.2019, E. 2017/19-821, K. 2019/58 (www.lexpera.com.tr).

¹⁵¹ Bu durumun istisnasını çift taraflı talil uygulaması oluşturmaktadır bkz. Bkz. yukarıda I-C.

durumları aynı değildir. Unutulmamalıdır ki bedel kaydı veya talil olsun olmasın, düzenleyen borçtan kurtulmak için senede karşı ispat faaliyeti yürütmek durumundadır. Gelişen talil uygulamasıyla lehtarlar düzenleyen ispat bakımından aynı seviyeye çekilmesi kanaatimizce doğru değildir. Zira alışılmış (mutat) olan, lehine kambiyo senedi düzenlenen kişinin alacaklı olmasıdır.

Lehtarın senedi talil etmiş olması gerekçe gösterilerek, alacağını senet dışında ayrıca kesin bir delille ispat etmesinin beklenmesi kanaatimizce yerinde değildir. Zira kambiyo senedi, soyutluk ilkesi gereği temel hukuki işlemi doğrudan ispat vasıtası olmasa da; taraflar arasında geçerli ve alacak doğuran bir hukuki nedenin bulunduğuna dair lehtar lehine bir ispat karanesi yaratır¹⁵². Kambiyo senedinin sağladığı ispat soyutluğu, alacaklıya temel hukuki ilişkiyi ayrıca ispat yükümlülüğü yüklenmemesini ifade eder; bu nedenle alacaklı, talebini hukuki ilişkiyi ayrıca ortaya koymaksızın yalnızca senede dayanarak ileri sürebilir¹⁵³. Bu noktada senedin varlığı, geçerli bir hukuki işlemden kaynaklandığına dair karine teşkil eder. Dolayısıyla lehtardan, bu karineye konu olan hukuki ilişkinin içeriğini senet dışında bir belge ile ispatlaması beklenmez. Talile bağlı olarak, zaten senetle belgelenmiş bir borcun temelindeki ilişkinin ispatı için alacaklıdan ikinci kez yazılı delil sunmasının istenmesi; düzenleyen karşısında lehtar aleyhine onarılması güç bir dezavantaj yaratacağı gibi hayatın olağan akışına da aykırıdır. Nitekim kambiyo senetleri, senede bağlı hak bakımından başlı başına bir ispat aracı niteliği taşır¹⁵⁴. Bu nedenle, kambiyo senedine dayanan lehtarın, borcun geçersizliğini usulünce kanıtlayacak bir belgeye sahip olmayan düzenleyene kıyasla, daha güçlü bir hukuki korumadan yararlanması gerektiği düşüncesindeyiz.

Kanaatimizce, bir kimsenin kendi lehine bir iddia ileri sürmesi, o kişinin aleyhine sonuç doğuracak hukuki bir ikrar olarak kabul edilmemelidir¹⁵⁵. Lehtarın, alacak hakkının dayanağını kambiyo senedinde belirtilenden farklı bir temel ilişkiye dayandırdığı yönündeki beyanı; ne alacağın varlığının inkârı ne de alacağın mevcut olmadığına dair bir ikrar şeklinde yorumlanmalıdır. Zira lehtar, bu beyanıyla alacağın mevcudiyetine dayanmaya devam etmekte; yalnızca alacak hakkının dayandığı hukuki nitelendirmeyi değiştirmektedir.

¹⁵²Eren, s. 205.

¹⁵³Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, s. 140.

¹⁵⁴Kendigelen/Kırca, s. 9. Öztan, s. 20; Pulaşlı, s. 34.

¹⁵⁵Bu hususta bkz. Atalay, Pekcanitez Usûl, s. 1634.

Bu nedenle, lehtarın senet metninden ayrılan söz konusu beyanı, borçlunun bedelsizlik iddiasını ispat külfetinden kurtarmamalı ve alacaklıyı ispat yükü altında bırakan bir usuli tuzağa dönüştürülmemelidir.

3. Lehtarın Yeni Bir Vakıa İleri Sürdüğü Görüşü

Yargıtay'a göre, lehtarın senette yer alan bedel kaydından farklı bir beyanda bulunması, yeni bir vakıa ileri sürmesi anlamına gelir¹⁵⁶. Bu durumda lehtar, HMK m. 190 uyarınca ileri sürdüğü bu yeni vakıayı ispatla yükümlüdür. Örneğin lehtar, senetteki 'malen' kaydına rağmen elden para verdiğini iddia ederse, bu iddiasıyla kendi lehine bir hak çıkardığından ispat yükü altına girer¹⁵⁷. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre lehtar, bedel kaydına aykırı beyanını yazılı delille ispat etmek zorundadır¹⁵⁸.

Hukukumuzda, vakıaların hukuki niteliğine ilişkin beyanların yeni bir vakıa ileri sürme anlamına gelmeyeceği yönünde haklı gerekçeler mevcuttur. Karşı tarafın ileri sürdüğü vakıayı kabul etmekle birlikte, bu vakıanın hukuki niteliğine dair yapılan açıklamalar nitelikli ikrar veya gerekçeli inkâr olarak nitelendirilmektedir. Vakıaya nitelik ekleyerek ikrarda bulunan tarafın yeni bir vakıa ileri sürmediği ve bu tür ikrarların bölünemeyeceği görüşü öğretide hâkim olan kabuldür¹⁵⁹. Örneğin, bir kazandırma işleminin varlığını kabul edilmekle beraber, bu kazandırmanın hukuki sebebinin ödünç sözleşmesi değil de bağışlama olduğunun ileri sürülmesi vasıflı ikrardır¹⁶⁰. Verilen örneğe göre ispat yükü, kazandırmanın hukuki niteliğine vasıf ekleyerek ikrarda bulunan tarafa geçmez.

Hukuki ilişkinin niteliğine dair açıklama, hangi tarafça yapılırsa yapılsın, yeni bir vakıanın ileri sürülmesi olarak değerlendirilmemelidir. Temel hukuki ilişkinin vasfına ilişkin beyan, ister borçlu ister alacaklı tarafından dile getirilmiş olsun, niteliği gereği yeni bir vakıa ileri sürme anlamı taşımaz. Bu çerçevede, borçlunun hukuki ilişkinin niteliğine dair açıklaması nasıl ki

---

¹⁵⁶ Bu hususta bkz. yukarıda I-D.

¹⁵⁷ YHGK, T. 17.12.2003, E. 2003/19-781, K. 2003/768 (www.lexpera.com.tr).

¹⁵⁸ Y. 19 HD, T. 15.01.2014, E. 2013/16207, K. 2014/1211; Y. 11. HD, T.15.02. 2017, E. 2015/14502, K. 2017/832; Y. 11. HD, T. 18.12.2020, E. 2020/4848, K. 2020/5961; Y. 11 HD, T. 02.12.2019, E. 2019/1092, K. 2019/7739 (www.lexpera.com.tr). Aynı yönde kararlar için bkz. Deynekli, Bedel, s. 133.

¹⁵⁹ Tanrıver, s. 777; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 34; Umar/Yılmaz, s. 236; Postacıoğlu, s. 557; Kiraz, s. 214; Kuru/Aydın, s. 257.

¹⁶⁰ Örnek için bkz. Kuru/Aydın, s. 257.

ikrarın bölünmesi sonucunu doğurmuyorsa, aynı yaklaşım kambiyo senedi alacaklısının beyanları bakımından da geçerli olmalıdır.

Alacaklı, hukuki sebebe ilişkin bir açıklamada bulunsa dahi, dayandığı vakıa hâlen, kambiyo senedine dayalı olarak alacaklı olduğudur. Salt hukuki ilişkinin niteliğine (vasfına) dair açıklama, kanaatimizce, HMK m. 190 anlamında yeni bir vakıa ileri sürmek olarak değerlendirilmemelidir. Bu durumda lehtar, lehine hak ihdas ettiği yeni bir vakıa ileri sürmemekte; yalnızca mevcut vakıanın hukuki sebebine ilişkin olarak bonoda yazılandan farklı bir vasıf ortaya koymaktadır. Lehtarın, hukuki sebebin senette belirtilenden farklı olduğuna dair beyanı, savunduğumuz üzere, mevcut vakıanın niteliğine ilişkin bir açıklama olarak kabul edilmelidir.

SONUÇ

Mevcut talil uygulamasının, kambiyo hukukunun teorik temellerinden uzaklaştığı ve uygulamada çoğu zaman öngörülemeyen sonuçlara yol açtığı görülmektedir. Yapısı gereği temel borç ilişkisini tam ve doğru biçimde yansıtma kabiliyeti bulunmayan bedel kaydı, uygulamada lehtar aleyhine ağır ispat yükümlülükleri doğurmakta; bu durum hem kambiyo senetlerinin soyutluk ilkesine dayanan teorik yapıyla çelişmekte hem de alacaklı aleyhine hakkaniyete aykırı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu çerçevede lehtar, talil gerekçesiyle hem ispat yükünün tersine çevrilmesiyle karşı karşıya kalmakta hem de temel ilişkiyi kesin delillerle ispat etmekle yükümlü hâle gelmektedir.

Çalışmada, bedel kayıtlarının hukuki anlamı incelenmiş; temel ilişkinin ifa aşamasında gündeme gelen bedel kaydının, ne temel borç ilişkisine ne de kambiyo taahhüdünü kuran dolaşım sözleşmesine dâhil olduğu sonucuna varılmıştır. Bu kayıt, yargılamaya değil temel borç ilişkisine ilişkin olup, tarafların usul veya ispat yüküne dair bir irade uyuşmasını yansıtmadığından salt usulî bir kayıt yahut bir usul sözleşmesi olarak nitelendirilemez; dolayısıyla bedel kaydının kendi başına yeni bir sözleşme ilişkisi kurmadığı kanaatine ulaşılmıştır.

Kambiyo senedinin soyutluğunu zedelememek amacıyla çoğu zaman tek bir kelimeyle ifade edilen bedel kayıtları, tarafların gerçek iradesini yansıtma bakımından ciddi bir yetersizlik göstermektedir. Karmaşık hukuki ilişkilerin bu şekilde senede yansıtılması, uygulamada tarafları hataya sürükleyebilmekte; bedel kaydına aykırı beyanlar ise özellikle lehtar bakımından, sonuçları itibarıyla onarılması güç bir hukuki konum doğurmaktadır. Fiilen doğruluğu tartışılabilir bir bedel kaydına aykırı

beyanda bulunulması nedeniyle lehtarın ağır hukuki sonuçlarla karşı karşıya kalması, maddi gerçeği dile getiren tarafın cezalandırılması sonucunu doğurabilmektedir. Bu itibarla, bedel kayıtlarına mevcut talil uygulaması çerçevesinde ispat hukuku bakımından değer atfedilmesinin, başlı başına bir hukuki güvenlik sorunu yarattığı sonucuna varılmıştır.

Çalışma kapsamında, bedel kayıtlarına kambiyo hukukunun temel ilkeleriyle bağdaşmayacak biçimde ispat yükünü tersine çeviren bir etki tanınmasının isabetli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Hukuki ilişkinin varlığına karine teşkil eden ve kesin delil niteliğindeki bir kambiyo senedine rağmen, lehtardan aynı hukuki ilişkiye ilişkin ikinci bir yazılı delil talep edilmesi; hayatın olağan akışına aykırıdır. Lehtar, bedel kaydını talil etmek suretiyle kambiyo senedine dayalı alacaklı olduğunu inkâr etmemekte; yalnızca senette gösterilen temel hukuki ilişkiye ilişkin beyanın gerçeği yansıtmadığını ileri sürmektedir. Bu noktada, çalışmada da savunulduğu üzere, talil alacaklının hukuki ilişkiye yönelik bir beyanı olup, yeni bir vakıa ileri sürülmesi anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla, senedin sağladığı ispat gücünü salt talil nedeniyle yok sayan mevcut uygulama, hukuki güvenlik ilkesini zedelemektedir.

Son olarak, uygulamayla gelişen bedel kayıtlarının, kambiyo senetlerinin sıkı şekil şartlarına bağlı ve soyut niteliğiyle bağdaşmadığı açıktır. Bununla birlikte, bu kayıtların varlığı sebebiyle senedin geçersiz sayılması, ölçüsüz ve aşırı derecede katı bir yaklaşım olacaktır. Ne var ki bedel kayıtlarına, kambiyo hukukunun temel ilkelerini zedeleyecek biçimde hukuki sonuçlar bağlanması da yerinde değildir. Bu itibarla, bedel kayıtlarına mevcut talil uygulaması çerçevesinde ispat yükünü tersine çeviren ve lehtar aleyhine ağır sonuçlar doğuran etkiler atfeden yaklaşımın yeniden değerlendirilmesi; kambiyo senetlerinin, soyutluk ve hukuki güvenlik özellikleriyle uyumlu bir uygulamanın benimsenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda, söz konusu kayıtların yazılmamış sayılması, kanaatimizce en isabetli yaklaşımı teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

- Aral, Fahrettin/Ayrancı, Hasan, Borçlar Hukuku-Özel Borç İlişkileri, 9. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.
- Arslanlı, Halil, Ticari Senetler Dersleri, 3. Baskı, Üniversite Kitabevi, İstanbul 1954.
- Atalay, Oğuz, Medeni Usul Hukukunda Menfi Vakıaların İspatı, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 2001.
- Atalay, Oğuz, Pekcanitez Usûl-Medenî Usûl Hukuku, 15. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017 (Editörler: Pekcanitez, Hakan/Özekes, Muhammet/Akkan, Mine/ Taş Korkmaz, Hülya).
- Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin, Medenî Usûl Hukuku, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2023.
- Aybay, Aydın, Borçlar Hukuku Dersleri, 12. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2000.
- Baumbach, Adolf/Hefermehl, Wolfgang/Casper, Matthias, Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht des Zahlungsverkehrs: WG, ScheckG, Recht des Zahlungsverkehrs, 24. Auflage, C. H. Beck Verlag GmbH & Co. KG, München 2020.
- Bozer, Ali/Göle, Celal, Kıymetli Evrak Hukuku, 11. Baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 2024.
- Bozgeyik, Hayri/Gündoğdu, Süleyman Burak, “Yargıtay Kararları Çerçevesinde Bonoda Düzenleme Sebebinin Değiştirilmesine Yönelik Beyanların İspat Yüküne Etkisi”, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 2021, C. 7, S. 2, s. 257-269.
- Cerrahoğlu, Fadlullah, TürkTicaret Kanununa ve Yargıtay İçtihatlarına Göre Bonoda Mutlak Defiler, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul 1974.
- Çiçekli, Ali Fuat, “Kambiyo Senetlerine Özgü Haciz Yoluyla Takipte Menfi Tespit Davasının Nitelikleri”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2021, C. 11, S. 2, s. 839-901.
- Deynekli, Adnan “Bonoda Bedel Kaydının ve Talilin (Bedel Kaydının Aksini İddia Etmenin) İspat Yüküne Etkisi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005, C. 9, S. 1-2, 2005, s. 153-170. (Talil)

- Deynekli, Adnan, “Bonoda Bedel Kaydının Bedelsiz İddiası Yönünden Önemi”, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2007, C. 22, s. 117-147. (Bedel)
- Druey, Jean Nicolas/Guhl, Theo, Das Schweizerische Obligationenrecht mit Einschluss des Handels- und Wertpapierrechts, 9. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich 2000.
- Dural, Mustafa/Sarı, Suat, Türk Özel Hukuku Temel Kavramlar ve Medenî Kanununun Başlangıç Hükümleri C. I, 9. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014.
- Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 27. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2022.
- Grüniger, Marc/Hunziker, Bruno/Roth, Gerhard, Basler Kommentar, Wertpapierrecht, Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel 2012 (Hrsg.: Honsell, Heinrich/Vogt, Peter Nedim/ Watter, Rolf)
- Gürbüz, A. Hulusi, Yargıtay Uygulaması Işığında Ticari Senetlerin İptali Davaları ve Ticari Senetlere Özgü Sorunlar, Arpaz Matbaacılık, İstanbul 1984.
- Hakenberg, Frank/Rock, Martin Ebenroth, Handelsgesetzbuch, II. Wechselrecht, 5. Auflage, C.H. Beck, München 2024, (Hrsg.: Ebenroth, Karlheinz/Boujong, Kaspar/Joost, Detlev/Strohn, Lutz/Poelzig, Dorothee)
- İnan, Nurkut, Türk Hukukunda Hatır Senetleri ve Özellikle Hatır Bonoları, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara 1969.
- Jäggi, Peter, Obligationenrecht Art. 1–17, Zürcher Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Kommentar zur 1. und 2. Abteilung (Art. 1–529 OR), c. V/1a, 3. Auflage, Zürich: Schulthess Polygraphischer Verlag AG, Zürich 1973, (Hrsg.: Schönenberger Wilhelm/Jäggi Peter)
- Jäggi, Peter/Druey, Jean Nicolas/von Greyerz, Christoph, Wertpapierrecht, Helbing & Lichtenhahn, Basel/Frankfurt am Main 1985.
- Karayalçın, Yaşar, Ticaret Hukuku III- Ticari Senetler (Kambiyo Senetleri), 4. Baskı, Sevinç Matbaası, Ankara 1970.

- Karıksız, Muhammet Can, “Teminat Amacıyla Düzenlenen Kambiyo Senetleri ve Soyutluk İlkesi”. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2022, C. 26, S. 2, s. 675-722.
- Karlı, Özlem, Sebebi Gösterilmeyen Borç Tanınması, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2008.
- Kendigelen, Abuzer, Çek Hukuku, 6. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021.
- Kendigelen, Abuzer/Kırca, İsmail, Kıymetli Evrak Hukuku, 6. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022.
- Kiraz, Taylan Özgür, Medeni Yargılama Hukukunda İkrar, 2. Baskı, Bilge Yayınevi, Ankara 2013.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip, Borçlar Hukuku Genel Bölüm C. I, 6. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014.
- Kuhn, Hans, Handkommentar zum Schweizer Privatrecht (CHK), GmbH, Genossenschaft, Handelsregister und Wertpapiere. Bucheffektengesetz, 4. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich-Genf 2024.
- Kuru, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 5. Baskı, C. II, Alfa Basım Yayım, İstanbul 1990.
- Kuru, Baki/Aydın, Burak, Medenî Usul Hukuku, 6. Baskı, Yetkin Yayınları, İstanbul 2021.
- Mağden Çamlı, Zehra İlgün, Türk Hukukunda Teminat Senetleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2020.
- Meier-Hayoz, Arthur/von der Crone, Hans Caspar, Wertpapierrecht, 3. Auflage, Stämpfli Verlag, Bern 2018.
- Odman Boztosun, Ayşe, “Kambiyo Senetlerinde Teminat Kaydı”, Legal Hukuk Dergisi, 2007, S. 53, s. 1487-1500.
- Özdamar, Mehmet/Göktürk, Kürşat/Can, Mehmet Çelebi/Kaşak, Esra, Kıymetli Evrak Hukuku, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2025.
- Öztan, Fırat, Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 1997.

- Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet, Medenî Usûl Hukuku, 9. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2021.
- Peters, Michael, Bankrecht-Handbuch, 6. Auflage, München: C. H. Beck, 2022, § 39, (Hrsg.: Ellenberger, Jürgen/Bunte, Hans)
- Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları. 24. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2021.
- Postacıoğlu, İlhan E, Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Baskı, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul 1975.
- Pulaşlı, Hasan, Kıymetli Evrak Hukukunun Esasları, 10. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2023.
- Sayhan, İsmet, Kambiyo Senetlerinde Mücerretlik İlkesi ve Bedel İlişkisi, Yetkin Yayınları, Ankara 2006.
- Serozan, Rona/Engin, B. İlkey/Atamaer, Yeşim M., Serozan, Medeni Hukuk Genel Bölüm Kişiler Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022.
- Tekinay, Sulhi/Akman, Sermet/Burcuoğlu, Haluk/Altop, Atilla, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul 1993.
- Tanrıver, Süha, Medenî Usûl Hukuku C. I, 2. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2018.
- Türk, Ahmet, “Kambiyo Senedi Borçlusunu Tarafından Açılan Bedelsizliğe ve Hükümsüzlüğe Dayalı Menfi Tespit Davalarının Gösterdiği Özellikler”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi: Prof. Dr. Baştuğ’a Armağan, 2005, C. 7, Özel Sayı, s. 307-382.
- Umar, Bilge/Yılmaz, Ejder, İsbat Yükü, 2. Baskı, Kazancı Matbaacılık, İstanbul 1980.
- Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kaya, Arslan/Nomer Ertan, N. Fusun, Kıymetli Evrak Hukuku, 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2021.
- Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kendigelen, Abuzer/Kaya, Arslan, Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2015.
- Yağmur, Setenay, “Türk Hukukunda Çeke Konulabilecek Kanunda Öngörül-meyen Bazı İhtiyari Kayıtlar”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

- Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2012, C. 22, S. 3, s. 2867-2892.
- Yavaş, Murat, Senetle İspat ve Senede Karşı Senetle İspat Kuralları İle Bu Kuralların İstisnaları, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.
- Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, 7. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2003.
- Yılmaz, Gülřah, “Yargıtay Kararları Işığında Bononun Ta’lili”, Ankara Barosu Dergisi, 2020, C. 78, S. 4, s. 3-36.
- Yılmaz, Halil, “Senedin (Bononun) Talil Edilmesi”, Terazi Hukuk Dergisi, 2014, C. 9, S. 100, s. 335-344.

1. Finansal Destek Beyanı | Financial Support Statement

Bu çalışma herhangi bir finansal destek almadan gerçekleştirilmiştir. | This research received no financial support.

2. Çıkar Çatışması Beyanı | Conflict of Interest Statement

Yazar, çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir. | The author declare no conflict of interest.

3. Etik Kurul Onayı | Ethics Committee Approval

Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir. | Ethics committee approval was not required for this study.

4. Yazar Katkı Beyanı | Author Contributions

Bu makale yazar tarafından tek başına hazırlanmıştır. | This article was solely authored by the writer.

5. Araştırma ve Yayın Etiğı Beyanı | Research and Publication Ethics Statement

Yazar, çalışmada akademik etik kurallara uyulduğunu ve herhangi bir etik ihlal bulunmadığını beyan etmektedir. | The author declare that all ethical guidelines for research and publication have been followed and that no violations have occurred.

6. İntihal Taraması ve Hakemlik Süreci | Plagiarism and Peer Review Statement

Makale, intihal programıyla taranmış ve çift kör hakemlik sürecinden geçmiştir. | This article was screened by plagiarism detection software and evaluated through a double-blind peer-review process.